

VIÁLTO- SZO

T A R T A L O M

Dr. Imre Lajos: Húsvéti konceptus. — László Dezső: Útban az igazi református egyház felé. IGY SZÓL AZ ÚR. Új élet. — Ady László: A mai ref. lelkipásztor gondjai. — Bedő B.: Hit, munka, szervezet. — Biró Sándor: Emlékezzünk a régiekről. — 5. §. Kálvin és a profán művészetek. — Dávid Gyula: A magyar falu és a mai gazdasági helyzet. — Nits István: Kálvinista modernség. — KERESZTYÉN KRITIKA. Kese Attila: A nagybirtok és az egyke. -ő: Nehéz a tiszteletes urék kátéja. — FÉRFISZÖVETSÉGI MUNKA. G. L.: Helyzetkép. — Farkas J.: Bergson felfogása a vallásról. — IFJUSÁGI MUNKA. Nagy Zoltán: Rövid bepillantás a városi iparos ifjuság életébe. — HIREINK.

SZERKESZTI: DR. TAVASZYSÁNDOR

1934

Megjelent !

Megjelent !

NIEBERGALL

ERDÉLYI EMLÉKFÜZET

Irták: Dr. Makkai Sándor, Dr. Ravasz László, Biró Mózes, Dr. Imre Lajos, Járosi Andor, Köblös Endre, Alfred Niebergall.

Kedvezményes ára: 40 Lei.

Megrendelhető az IFJU ERDÉLY kiadóhivatalában, Cluj, Ref. Theologia.

Megjelent !

Megjelent !

Hit és szolgálat

(A keresztyén sáfárság kézikönyve)

Ára 8 lei.

Megrendelhető az IFJU ERDÉLY kiadóhivatalában, Cluj, Ref. Theologia.

Megjelent !

Megjelent !

MÓZES ANDRÁS ÉS KESE ATTILA:

A magyarok története

Ára 14 lei.

Megrendelhető az IFJU ERDÉLY kiadóhivatalában, Cluj, Ref. Theologia.

Megjelent !

Megjelent !

Egymás terhét hordozzátok

(Bibliai vezérfonal)

Ára 8 Lei.

Megrendelhető az IFJU ERDÉLY kiadóhivatalában, Cluj, Ref. Theologia.

KIÁLTÓ SZÓ

Szerkeszti: DR. TAVASZY SÁNDOR // Főmunkatársak: BIRÓ SÁNDOR, LÁSZLÓ DEZSŐ

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: CLUJ, CALEA VICTORIEI 38. SZÁM.

Kéziratok, előfizetési díjak ide küldendők. — Előfizetési díja félévre 50 Lei, egész évre 100 Lei.

VIII. ÉVFOLYAM

1934. ÁPRILIS 1.

4. SZÁM

Húsvéti konceptus.

Legátusok ajánló levele.

*És nyolc nap múlva ismét benn valának az ő tanítványai,
Tamás is velök. Noha az ajtó zárva vala, beméne Jézus és meg-
állta a középben és monda: Békesség néktek!* Ján. 20:26.

KEDVES ATYÁMFIAI!

Nem mi vagyunk-e ezek a tanítványok, akik itt ülünk, ennek a világnak és a mi életünknek bezárt szobájában, kétségkedve, reménytelenül, lesújtottan? Nem a mi ajtónk van-e bezárva; sokszor saját magunk zártuk be, mert féltünk a világ zajától, a kockázatoktól, amelyekre ez az élet kényszerít, a színvallástól, amelyre naponta felhív keresztyénségünk és Istentől kapott megbízásunk, a bátorságot követelő harctól, amelyet vívniunk kellene a bűn, gonoszság hatalma ellen, az áldozatoktól, amelyeket vállalni kellene, ha igazán református keresztyének vagyunk, az ítélettől, amelyet el kellene viselni Isten akarata szerint. Nem mi vagyunk-e azok, akik inkább szeretünk elbújni a zárt ajtók mögé, holott szembe kellene szállanunk a bűnnel, holott bátor hitvallással kellene járni ebben a világban, de mi a csendes élet, a zavartalanság és nyugalom kulcsával zárjuk el magunkat a felelősség, a harc, a kockázatok elől?

Nincs-e bezárva ma is az ajtó és nem tombol-e ezen az ajtón túl az emberi gyűlölködés, nem dacol és kevélykedik-e ma is a bűn, nem fedi-e el a lelkek elől ma is ebben a világban azt, ami Istené, a haszonlesés, gőg, kapzsiság, nem kell-e ma is, Isten tiszta evangéliumának háttérbe vonulnia emberi tervek és jelszavak mellett? Bizony, zárva van és zárva marad előttünk az élet ajtaja s a bűn fenyegető hullámai ijesztő erővel csapkodva és zúgva visszhangzanak füleinkbe. Minden kísérlet, amellyel ember akarja felpattantani az élet zárjait, hiú és eredménytelen kísérlet.

De — *noha az ajtó zárva van — jön Jézus.* A félelemtől csüggedő szívek, a reszkető térdek, a bűn hatalmától remegő, elfogódott lélek egyszerre megújul, reménység és élet száll bele: *az élő Krisztus van közöttünk.* Csak Ő tudja megnyitni félelmes szívünk ajtaját, csak Ő tudja megoldani a bűn és halál láncait, csak Ő tud életünk nyomorult, sötét szobájába szabad levegőt, mennyei légáramlatot bocsátani. Mikor csak az ajtó zárva volt, *mindig jött, jött hatalmasan, győzelmesen. Jött a tanítványokhoz,* s bátorra tette őket. *Jött a reformációban* s jöttére felharsant Isten tiszta üzenete az ajtakon. Jön a szegényekhez, betegekhez, aggódókhoz, lesújtottakhoz, jön a kísértés, gyűlölet, szenvedés áldozataihoz és jön a halál félelmétől lekötözöttekhez: hozza a maga életét, halálán vett diadalát, Isten ígéretei teljességét.

Békesség néktek! — szól hozzánk is ebben a Húsvétban. Az a békesség, amely abból fakadt, hogy Ő meggyőzte a halált és bűnt, az a békesség, amely az Ő váltásából származik, az Istennel való békesség, Isten újramegtalálása, az újjászületés, a Krisztussal való feltámadás boldog békessége. Ez az új élet, a Benne való szabadság, a neki való szolgálat, a benne való hit, boldog új élete.

Adj a Isten, hogy e Húsvét áldott ünnepe találjon benneket egészségben s tartson meg benneket ama romolhatatlan és hervadhatatlan örökségre, amelyet a mi Urunk szerzett minekünk.

Cluj, 1934 Húsvét hava.

A ref. theol. Fakultás Tanári Kara
és annak nevében:

DR. IMRE LAJOS

igazgató.

Utban az igazi református egyház felé.

Az elmúlt tizennégy-tizenöt világháboru utáni esztendőnek szinte mindenike vetett fel valami új gondolatot, munkát, irányvonalat egyházunk életében. Ezeket a jelenségeket egyszóval **ébredésnek** nevezhetjük. Összehasonlítva egyházunk mai képét világháboru előtti állapotával, egészen jogosan mondhatjuk, hogy az elmúlt évek alatt egyházunk egyre jobban és jobban rdébredt sajátos feladataira és arra a kötelezettségre, amellyel azokat szolgálnia kell.

Ha az ébredésnek ezt a folyamatát részleteiben akarjuk látni, az ébredés egyes szakaszait egész világosan meg tudjuk különböztetni. Az ébredés első jele az volt, hogy az egyháznak iskolai megerősítésével és továbbfejlesztésével vállalnia kellett a **nemzeti nyelv és kultúra fokozottabb szolgálatát**. A közvetlenül a világháboru után következő esztendőkből az egyház egész ereje majdnem maradék nélkül az iskolafronton összpontosult. Ha figyelmesen olvassuk új Énekeskönyvünk Nagy Károly pilspök által írott előszavát, kétség nélkül felismerhetjük, hogy egyházi éneklésünk eleve nebbé, komolyabbá és mélyebbé válása egybeesett a nemzeti összeomlásból vigasztalást kereső felemelkedésünkkel.

Egyházi énekeskönyvünk és egyházi éneklésünk megújulása viszont abba a vonalba is beletartozik, amit a világháboru után megindult általános keretek között mozgó új belmissziói munkáink jelentettek. Alig jut egyházunk nyugvópántra az iskolai kérdések valamennyire megnyugtató rendezésével, rövid időn belül úgy látszik, hogy egyházunk jövője nem is a hitvallásos iskolákon, hanem a belmisszió bevezetésén fog megfordulni. A belmisszióknak ebből az első hajlásából nőtt ki a **lelkipásztorok** életének intenzívebb evangéliumi hatás alá vonásának követelése, a vasárnapi iskolai, leány- és fiu biblikári munka megindulása. Az egyház felnőt rétegeit felé a presbitereket nevelő presbiteri konferenciák munkába állítása, s főleg az iratterjesztés munkájának megindulása jelzi a belmissziói ébredést. Megszerveződnek az első asszony biblikörök.

Ezzel az általános keretek között mozgó belmissziói ébredéssel együtt indul meg az egyház hitvallásos jellegének kidomborítását célzó törekvés, ami legvilágosabban a **Heidelbergi Káté** újból való kiadásában és a nevelésben kötelezővé tételében csúcsosodott ki. Ezzel a hitvallásos ébredéssel együtt jár az egyházi közszellem kálvinizálása. Ennek hatásaképpen az általános keretek között indult belmissziói munkák szellemükben egyházasabbakká és egyháziilag szervezettebbekké válnak. Ez a hitvallásokat előtérbe állító törekvés teljes kivirágzást nyert az új vallásitanítási tanterv és az új valláskönyvek életbeléptetésében. Elvileg tisztá ki-hajtása ennek a hitvallásos szellemnek az új erdélyi

református ágenda is, amit, sajnos, a gyakorlatba nem lehetett száz százalékig belevinni.

Mialatt az egyház az általános jellegű evangéliumi munkákat az egyház hitvallásokon nyugvó tartalmával tölti meg, a **szereket-szolgálat** új alkalmait és lehetőségeit is meglátja. Az asszonyok **nőszövetsége**be való szervezése legelső sorban a szereket szolgálat frontjának megerősödését jelentette. Ezen a fronton mint új intézményes alkotás jelenik meg a **szászvárosi árvaház, a diakonissza képző intézet és a református kórház**.

Még ki sem épül ez a front, máris rednkszakad az egyetemes válság s meglátszik, hogy egyházunk minden irányu anyai feladatait csak úgy tudja végezni, ha tagjait szervezettebb, de könnyen mozgó **szövetsége**be tudja tömöríteni. Ezt a célt szolgálja a most szervezés alatt álló **férfiszövetségi munka és a már egy évtizeddel ezelőtt megkezdődött vasárnapi iskolai leányszövetségi és Ifjúsági Keresztény Egyesületi munka külső megszervezése**. Erre a szervezésre nemcsak azért volt szükség, hogy a munkák kereteiben végzett munka egységesebb és gyümölcsözőbb legyen, hanem azért is, mert az egyház külső ellenségei egyre szervezettebben vonultak fel az egyház ellen.

Amikor 1925 ben először hallottuk Erdélyben az új dialektikai theologia első kritikai tételeit, nem gondoltunk arra, hogy ez a theologia a **válság theologiaja**. A válságnak nálunk való későbbi bekövetkezése ellen kiváló szellemi fegyver volt ez a gondolkodás, amelyik előtte járt a válság nálunk való jelentkezésének. Az egyetemes emberi válság, a ránk szakadt lélet megértése és termékenyítő medrekbe való terelése enélkül a gondolkodás nélkül sokkal súlyosabb katasztrófákkal járhatott volna. Ennek a gondolkodásnak másik jelentőségét abban látom, hogy mint új reformátori theologia a reformátorok által hirdetett igazságok mai modern formákba való lefordítását jelenti. De mindenek felett tekintetünket felülemelte a változó világon, hogy a változó világ feletti egyetlen szilárd pontban ezt a világot átalakító munkánk szilárd támaszt tudjon kapni.

Egyházi életünk legújabb érdeklődése az **egyházfegyelem kérdéseinek tisztázása és az intenzívebb egyházfegyelem bevezetése felé fordul**.

1933. őszén a belmissziói munka megszűltte az erdélyi református külmiszió **gyümölcsét**: az első misszionárius kibocsátás.

Ha ennek a fejlődési vonalnak csak az egyes nagyobb szakaszait nézem is: nemzeti ügy fokozottabb szolgálat az egyházban, belmisszió bevezetése, hitvallási alapok felújítása, vallásitanítási és istentiszteleti reform, szereket szolgálat intézményesebb beállítása, az egyház különböző rétegeinek szövetségebe való megszervezése, az új theologia gondolkodás diadalra vitele, a kül-

misszió terén tett első lépésünk s végül az egyházfegyelem követelése, szinte ijedve kérдем, mi lehet a magyarázata annak, hogy egy-egyházzal ennyi minden feladatot megöltött és ennyi minden feladatot valóban munkálni is kezdett. Ezt a folyamatot úgy is lehet nézni, mint egy bajbajutott társaság fűhöz-fához való kapkodását, állhatatlan keresését, hisz majd egyik, majd a másik munka állott a teljes érdeklődés központjában s ha az egyházi sajtót tekintjük az egyházi élet valódi állapota hű tükrének, akkor szomorúan kell látnunk belőle, hogy életbevdgőan fontosnak ítélt munkák, hogy estek ki rövid idő alatt az általános érdeklődés központjából. A fent vázolt összes munkákba belekezdett az egyház, de egyiket sem tudta teljes egészében kiépíteni, néha azt látjuk, hogy az egyes munkák tipikus képviselői egyik munkát a másik rovására szívesen kijátszandák.

Én ezekben a gyors egymásutánban felsorakozott munkákban rendszert látok. Isten egyházunkat megébresztő Szentlelke a gyakorlati élet vonalán mutatta meg bennök a református egyház munkakörének egész területét. Az igazi református egyház vállalja hűvei nemzeti szükségének kielégülését; a bel- és külmisszió egyetlen igazi szolgálója, hitvallásos alapokon áll úgy a vallástanításban, mint az istentiszteleti rendben; letéteményese a szeretet szolgálatának és elengedhetetlen feladata, hogy hűveit kisebb munkaközösségekbe szervezze egy-egy közös cél érdekében, különösen akkor, amikor szervezett mozgalmakkal kell titkos harcot folytatnia. A különböző munkák megindulása mellett a theologia átalakulása segítette az egyházat az evangélium tisztább megismerésére, az új munkák viszont új kereteket adtak az evangélium hirdetésére. Az evangélium tiszta hirdetése és a szakramentumok biblia szerinti kiszolgáltatása mellett az egyházfegyelem bevezetése a református egyház harmadik ismertető vonása.

Ma tehát a különböző munkák kezdetiben az igazi református egyház teljes képe nem papiroson, hanem a valóságos élet síkjában jelenik meg előttünk. Ez a jelenség, hogy másfél évtized alatt egy egyháznak Isten ennyi mindent megmutatott igazi lényegéből, éppen a valóságos élet területén, annak a jele, hogy Isten ezt az egyházat nem ítélte halálra, hanem minden vonalon teljes virágjában akarja látni mindazt, amit az egymásután gyorsan felfejlődő különböző munkákban mint kezdetekben felmutatott.

Egyéni és közösségi feladatunk világos. A szétágazó munkákat egy olyanszerű összefüggésben kell látnunk, amilyent én itt megkíséreltem megmutatni. Az egyik munkát nem szabad a másik rovására kijátszanunk és egyiket sem szabad elfelejtenünk. Ha különböző személyeket és közösségeket választott ki Isten ezeknek a munkáknak elindítására és irányítására, ezeknek a közös szolgálat különböző frontjain állva a

legnagyobb megbecsüléssel kell egymást értékelniök és támogatniök. Egyházzunknak mindent meg kell tennie, hogy szétágazó új munkáink vezetésére és irányítására a kérdéses munka mezőt legalaposabban ismerő és szolgálóni tudó szakembereket állítson munkába. Világosan állanak előttünk egyházzunk további életének irányvonalai, nem szabad engednünk, hogy az Isten által támasztott kezdetek csupán csak kezdetek maradjanak. Mindenkinnek a maga adományaival kell a maga sajátos feladatát szolgálnia.

LÁSZLÓ DEZSŐ.

A „KIÁLTÓ SZÓ” nem egy csoport munkája, nem egy csoport érdekében küzd, hanem az egész anyaszentegyházra néz és Isten diadaláért harcol.

„IGY SZÓL AZ ÚR”

Új élet.

Luk. 3:7—14.

Elégedetlenség van mindenütt, mindennel szemben. A megromlott egyéni és minden közösségi élet, a lezúllott gazdasági világ, a kiáltó osztálykérdések, az elmérgesedett nemzetközi viszonyok arra készítetnek, hogy megújulást várjunk.

És nem jön. Nem hozza az emberi szó, mely felvilágosíthat, ráhathat és meggyőzhet, mely szépen fogalmazott konferenciái jegyzőkönyvekben és sokatigérő szerződésekből válik halottá. Nem hozza az emberi úgynevezett jóakarát, nem az emberi tett, bár háborúk és forradalmak véres áldozataiig is elmegy. Nincs, nincs új élet.

Egy megrendült nép a pusztai próféta előtt áll és kérdez: „Mit cselekedjünk tehát?”

Ez a kérdés egy nagy emberi szomorúságból és kétségbeesésből fakadt fel.

Az új élet előfeltétele az így kérdező ember engedelmes cselekedete. Ez a kérdések megoldásának kulcsa.

Ahány emberi élet, annyi hivatás, annyi kísértés, de egyben annyi lehetőség is az új élet beáradására.

Ezek után kell kérdeznie a lelkiismeretnek.

Az új életnek nincs előírt korlátja. Végtelenül szabad. Csak vezériránya van: a Szeretet. Ez a Lélek szabadsága.

Budapesten a Luther Szövetség böjti előadássorozatát rendezett. Az első előadó Raffay Sándor luth. püspök volt.

Az „öntudatos ember” a büntudat jelentkezésével kezdődik, — mondotta a püspök — és minden igazi ember a maga hibáival, bottáival foglalkozik legtöbbit. Nem minden bűn erkölcszetlenség, viszont az erkölcszetlenség mindig bűn, mert nincs, nem is lehet törvénye. Hétszázötvenhárom bűn van az Ótestamentumban felsorolva, míg az Újtestamentum már nem veszi számba a bűnös cselekedeteket, a bűn az Újtestamentum szerint állapot és ez a felismerés vezet el az eredendő bűn fogalmához. Az ördöggel, az újtestamentumi kísértővel, Jézusnak is meg kellett küzdenie és Jézus azért vezette rá tanítványait és azóta minden keresztyéneket, hogy naponta imádkozzák el: „Ne vigy minket a kísértésbe.”

A mai református lelkipásztor gondjai.

Református egyházi életünkben ma még találkozzunk olyan „világi“ emberekkel, akik a lelkipásztornak az egyházban elfoglalt helyzete és a lelkipásztori élet mai nehézségei felől nincsenek tisztában. Óvakodnunk kell ezen a ponton is a felületes ítékezés veszedelmétől, azért próbálunk e sorokban a kérdés néhány pontjára rámutatni. Mi egyházunkra csak úgy nézhetünk, mint az elválasztottak közösségére, ahol a Főnek, Krisztusnak való engedelmség és az egymás iránti odaadó, szeretetből fakadó szolgálat uralkodik a lelkekben. Evangéliumi felfogásunk szerint az egyház tagjai nem üdvintézményben élnek, ahol egy külön rend (papság) lenne hivatva a hívek üdvösségének munkálására; nálunk a lelkipásztor nem megkülönböztetett személy, hanem megbízás folytán Isten szolgálója a gyülekezetben, aki lelki arraivalósága folytán hirdeti az Isten ígését, kiszolgáltatja a Krisztus szerzette két szakramentumot és az egyház minden ügyét, az arra elválasztott presbiterekkel együtt igazgatja. Mivel egész egyházi szervezetünknek a presbiteri szervezet a leglényegesebb része, minden jog és hatalom a gyülekezeté, amelynek a lelkipásztor csak szolgálója, de első szolgálója. Míg pl. a római egyház minden hatalmat a pápi rend kezébe adott, nálunk lelkipásztorok presbiterek és hívek együtt alkotják azt a hit által élő munka és szeretetközösséget, amelynek valaki vagy élő tagja, vagy az nem létezik számára. A lelkipásztor egyik tagja gyülekezetének, de aki hitében öntudatos, tudásban öregebb a többinél, ismeri Urát, akinek képében jár, nem kicsinyli le az ellenség (a bűn, Sátán) erejét s világosan látja a célt, amely felé maga is naponként törekszik s hívogat, serkent másokat is.

A lelkipásztor is olyan ember, mint más. Olyan életet él, mint a többi emberek. Öröm és bánat, siker vagy bukás, dicsőség és gyalázat éppúgy kijut neki is, mint bárkinek. Ha ma vannak nehézségei az életnek, a lelkipásztori életnek kétszeresen, mert nála a láthatatlan bajok is tetézik a külső élet nyomorúságait. Csalódásai, amikor munkájának célját nem akarják megérteni s jószándékait látja a félreértések pergőtűzében megsemmisülni, nem akadályozhatják meg mégsem „két nagy tudományban való öregedésében: az Ige ismeretében és az emberek ismeretében.“ (Victor I.)

Jelen sorok célja, a mai lelkipásztori élet külső nehézségeire való rámutatás, azért vizsgáljuk meg közelebbről, *miből él* ma egy református lelkipásztor. Járandósága két forrásból szivárog. Fizetése van az egyházközségtől és az államtól. Régi, boldog időkben az előbbi volt egyetlen bevételi forrása, ez volt az egészséges állapot, de a viszonyok ádátlan alakulása következtében lassan az utóbbi vált lényegesebbé, azért néztük ezt először.

A lelkipásztori fizetést az állam kiegészíti; ez a *kongrua*. A magyar idők mintájára a román kormányok is mindenkor kiutalták ezt a fizetést, de az utóbbi esztendőkből olyan sérelmeink voltak ezen a téren, amelyeket jó lesz megismernünk. 1930-ban a romániai református egyház jövedelme még 68 millió lej tett ki és tisztességes megélhetést tett lehetővé lelkészeinknek, teológiánknak, jutott belőle iskoláknak, özvegyeknek, árváknak, intézményeinknek, egyházi és irodalompartolásra, mert a történelem az utóbbi 15 év alatt sokmindent feljegyezhet, de azt az egyet soha, hogy a református lelkészkar az egyházi és nemzeti élet szükségleteivel szemben szűkmarku lett volna. Igen, de 1931-ben a 68 millió lej egyszerre 30 millióra olvadt le. 1932-ben pedig a lélekszám arányában kezdtek osztogatni az államsegélyt és ekkor érte egyházunkat az a világraszóló sérelem, hogy a romániai reformátusok lélekszámát a kormány nem ismerte el a tényleg meglévő 750.000-nek, hanem ebből 150.000-et levítve, 600.000-ban állapították meg. Ennek következtében csökkent az államsegély 21 millióra s ennek megfelelően egy református lelkész már 1932-től 800—1800 lejig terjedhető államsegélyt „élvezett“ havonta, szolgálati ideje szerint, míg ugyanakkor a többi felekezetek (gör. keleti, katolikus és a római kath. is) papjai 2800 | 4500 lej havi kongruát voltak szerencsések kapni. És ne gondolja e sorok olvasója, hogy itt megállottak, óh nem! Az 1933—34 ik évi 125 százalékos redukció után jutott be a fenti összeg a költségvetésbe és államsegélyünk 17 millió lejre zsugorodott s így az 1930-tól szenvedett kongruavesztésünket 75 százalékosá vált. Most szivre tett kézzel feleljen mindenki: *miből éljen meg a református lelkipásztor, rendesen nagy családdal? Miből adjon iskolák, intézmények részére, irodalompartolásra, a legszükségesebb könyvek beszerzésére? A legfájdalmasabb kérdés pedig az: miből taníttassa gyermekeit, akikre örökül egyebet nem igen hagyhat, mint a diplomát, amihez ma, ha hozzá is segíthetné gyermekét, a jövő kilátásai olyan reménytelenek?! Hiába való volt püspökünk, főhadóságunk minden erőfeszítése, lelkipásztoraink élete felől a sérelmek sorozatát nem sikerült ezideig elhárítani, de talán a közeljövő hoz e téren fordulatot, hiszszük a jobb belátás győzedelmét.*

A kongrua-üggyel kapcsolatosan meg kell említenünk azokat a levonásokat is, amelyek természetesen az említett sovány államsegélyt sem kerülhetik el, mint nyugdíj, portó, kezelési költségek. Egyházunk adminisztrációjának zavartalan menete azt is megkívánja, hogy az egyházközségek által fizetendő összegeket költség és időkimélés szempontjából szintén a lelkészek kongruájából vonják le, természetesen ezt a lelkész visszakapja, de — dacára a fő-

hatóság intézkedéseinek — sok lelkész ma is megtudja lobogtatni egy, sőt két évvel ezelőtt kapott s ma is kifizetetlen nyugtáját, mert egyházközsége nem volt abban a helyzetben, hogy lelkészének néhány száz vagy ezer lejt kifizethessen. Miből él hát a lelképásztor? Gondolhatják ezek után: *a földjeinek jövedelméből*. A romániai agrártörvények szerint minden lelképásztornak 32 hold földdel kellene rendelkeznie. Ahol a kelletténél is több földjük volt egyházainknak, ott meghagyták a kisajátítás rendjén, sok húza-vona és törvénykezés után, a 32 holdat lelkészeinknek, de ahol ez a mennyiség nem volt meg, nem tudom, hány helyen pótolták az állami rezervákból? Föld tehát, többkevesebb van, de a földnek jövedelme ma nincs. A gabonaárak zuhanása senkit sem sújtott jobban, mint a lelkészeket. Ennek következtében értéktelenedett el, különösen a székely egyházmegyékben divatozó *kepe*. 1928 ban még 120 lejt ért egy véka tengeri, 4 év múlva 18—20 lejt adtak érte. Egyéb termény ára hasonló módon zuhan. Ma tényleg gazdáskodó lelkészek mondják, hogy egy hold földjük évi tiszta jövedelme háromszáz lejnél nem több. Ezek után nem nehéz kiszámítani a lelkész évi jövedelmét. Szándékosan nem említettem a *stóldt*, amely néhány városi gyűlékezettünket kivéve számba sem jöhet s amelynek végleges eltörlésére meg is érett az idő.

Nincs okunk az igazság takargatására: a lelképásztorok nagy többsége alig él, sok nyomorog! Ime néhány példa ennek illusztrálására: Az egyik lelkész írja: „Fizetésem az egyháztól 10 hold föld, 40 véka tengeri. A 10 holdból 8 majdnem hasznavehetetlen, kettőn tengerit termelhetek, a feleséggel kapálom. Kongrua nincs, mert 1930 nyarán az állás megüresedett, nem lévén meg 300 lélek, az egyház a kongruáját elvesztette. Nem bírom tovább! A lehető legnagyobb nyomorúságokkal küzdök, a legegyszerűbb életfolytatás mellett sem tudom családom és magam számára a megélhetés minimumát sem biztosítani.“

Egy másik lelkész beszéli: a fia hazament az iskolából és kijelentette, hogy ő többé kenyeret nem visz tízóráira, mert senki sem eszik ott olyan fekete kenyeret, mint ő.

A lelkészek lapjaiból (Ref. Lelkészek Lapja, Egyház és Papság) olvashatunk megdöbbentő eseteket a lelkészi nyomor megvilágosítására, amelyek közül csak azt az egyet említjük, mely szerint egy lelkész már ott áll, hogy egyetlen felvehető inge van, amit szombatn este levet, felesége kimos, másnap így vesz tisztát, ő, az Úr szolgálja.

Még egy beteges kortünetről teszünk említést, ez: *a díjlevél csonkítás* veszedelme. A legtöbb egyházközség megpróbálja a lelkészi állás megüresedésekor leütni ezt vagy azt a járandóságból. Hány helyen támadnak heves és hosszas harcok ebből! Az atyafiak igrékeznak „minél olcsóbb papot fogadni“ s

ha a főhatóság és a törvény nem állana teljes erővel a lelkészek védelmére, megnézhetnők az eredményt.

Ime, így tengeti a lelképásztor életét, de egyet sohasem tett: nem lázongott ezért, úrt és várt, dolgozott egyházért, nemzetért s ma is ezt teszi.

Az Isten Pál lelkén keresztül róluk is mondja: „Mint ismeretlenek és mégis ismeretesek, mint megholtak és im élők; mint ostromozottak és meg nem öltöttek; mint bánkódók, noha mindig örvendezők; mint szegények, de sokakat gazdagítottak; mint semmi nélkül valók, de mindennel bírók.“ (II. Kor. VI. 9—10.)

Ady László.

Nincs modern kereszténység sajtó nélkül. Nem elég, hogy olvasd a református sajtó termékeit. Nem elég, hogy előfizesd a református lapra. - Hozz érte áldozatot. Adakozz református sajtó célokra.

Hit, munka, szervezet

Mi az egyház? Erre a kérdésre sokan sokféle feleletet adtak már és adnak napjainkban is. A feleletek minősége attól függ, hogy melyik oldalról, *alulról* vagy *felülről* nézik az egyházat. Csupán csak a címben egymásután következő három szóra utaljak: voltak és vannak, akik *még hitet is* keresnek az egyházban és az egyház hiten nyugvó isteni rendelését is vallják. Sokan egy *munkaterületet* látnak benne, ami az erkölcsi és szellemi értékek munkálásában sok hasznost tud felmutatni. Vannak, akik, mivel legkézenfekvőbb, a *szervezet* oldalát látják meg és így egészen polgárius testületnek nézik, ahol minden a tagok tudásán és értékén épül fel.

Meg kellene látnunk, hogy sem külön az isteni, sem külön az emberi oldalról nézve nem adhatjuk hű fogalmat és tisztult képét az egyháznak. A kettő összefüggésében található meg a helyes út. Hitvallásunk mindennél szebben felel erre, amikor az igazi hitben meg-egyező, örökéletre elválasztott seregéről beszél, amelyet az Isten Fia gyűjt a világ kezdetétől fogva, a világ végzetéig.

Igy hát az egyház nem más, mint *hitközösségen alapuló munkaközösség, amelynek ebben a világban a dolog természete szerint szervezete van.*

Egy rövid átpillantás az anyaszentegyház történelmén, mindennél jobban megmagyarázza miért hit, munka és szeretet, s miért nem fordítva, mint azt ma sokan látják, akik az egyháznak nem újjá, hanem csak bele-született tagjai.

A bűneiktől megszabadult, krisztushívó emberek a hitük által egy közösségbe kerültek. Egyháznak lettek tagjai, ahol a szabad és rabszolga egyforma volt Isten előtt. A társadalmi különbözőségek ebben a hitközösségben megszűntek s boldogok voltak, hogy az őket körülvevő ellenséges világ közepette együtt, mint testvérek biztonságban voltak.

Mint testvérek a *hitközösségben*, tartoztak egymásért munkálkodni, így alakultak egy *munka közössége*, azok, akiknek mindenük köz vala.

Ez már egyház volt s ezt szükségszerűen követte a világ akadályaival szemben való eredményesebb harc szempontjából a *szervezkedés* kérdése. Szükséges és jó volt, hogy a hiten alapuló munkaközösség az egyház szervezetében találjon támaszt és segítséget. Csak így tudja felvenni azt az évszázados harcot, mely a pogányság nagy erejével szembeállítja őt.

Lehetne ezt a képet tovább folytatni, hogy meg-

lássuk miként válik az eszköz céljá, miként lesz a szépen felépített egyház üres és hitetlen s hogy terelődik minden gondja e világ bajaira. Célunk nem az, hanem hogy a mi egyházunkat nézzük meg e hármass feladat világánál.

Nemcsak a multban, de napjainkban is nagy kísértése az egyháznak, hogy elveszítse az Istenben bizó hit erős támaszát s fel-fellobogó hit lángja a világ zivataros idejében lealszik s bekövetkezik az a szomorú állapot, amikor nem a hit az irányító erő, hanem a külső szervezet, a dogmák és törvények formájában. Így alakul ki a hit egyháza helyett a jogi egyház. A hitben gyenge egyház így a feladatát nem is tudja teljesen betölteni, mert mindig a kisebb célokat látja maga előtt s nem az egyetlen igazit, az istenországa teljes szolgálatát. Tagjaitól sem kívánhatja meg a teljes odaadó hitet, hanem megtűri azokat, akiknek semmi közük a Krisztushoz. Milyen nehéz kérdés ma egyházunkban az egyházfegyelem kérdése, mert ez épen a hit erejéből táplálkozna s nem pedig a paragrafusok oszlopaiban nyeri biztos alapját. Egyházunk gyülekezetei nem tudnak a hitközösségnek teljes érvényt szerezni s hogy mégis a közösségi formáját fel sem adja, annak a magyarázata abban található, hogy a belső, lelki közösség helyett keres külsőképpen megnyilvánuló közösségi formát, a munka közösségben. Sokan vannak egyházunkban, akik nem látva és nem élve a hit erejében, mint egyháztagok s mert e világi alakulatok egyikkéne tekintik az egyházat, vagy előszeretettel hangoztatják, hogy munkájukkal, adományaikkal, képükkel állanak az egyház mellé. S tehetetlenül állunk szemben az ilyen esetekkel, mintha ezek mentené meg Isten egyházának ingadozó falait.

A munka, az adomány, a kepe ha olyantól is jön, aki nem bir igaz hittel, de mert ma még másképpen nem tud tenni, jó, mert hasznos. A hasznosság elv áttérelődik sok olyan tevékenységre, amik az egyház césére alatt mint egyházi tevékenységek egészen divatosak, hogy ne említsünk más csak az egyháznak mulatságok által való szolgálatát. Ebben a nyomoruságos világban mindent meg kell ragadnunk és nem látja még ma egyházunk jobbik fele sem elég világosan, hogy az ilyen hit nélküli és sokszor a hit rovására történő egyházi munka mennyit ártanak s mennyi újabb nyomoruságnak lesz a szülőanyja.

Ezek magyarázata a lelkiek elaltatásában és a világi oldalon kiélezésében található. Egyházi kérdésekben többet keresünk textust a törvénykönyvben, mint a Bibliában. Megoldatlan kérdéseinkre jobban várjuk az új törvény, új szabályzat készítését, mint az Isten megvilágosító Szent Lelkét.

A példákunk szárait lehetne felsorakoztatni, hogy milyen nagy jűlyt helyezünk az egyház külső szervezetére. Birói eljárások, jogi tornajátékok és választási harcok szintere ma nálunk az egyház. Egyházi közéletünk ezekről hangos s ha inutakoznak is elvéve az ébredés jelei egy egy fegyelmi eljárás, egy egy választás még a csiráját is kiöli a lelki életnek, amikor évekig tartó pereskedések keserítik, bénítják és ölik a lelkeket. A szükségnél is tovább vittük ezeket és az emberi oldalát egyházunknak fölébe rendeltük az isteninek. Kiveszett egészen az a ludat, hogy az Úr Jézus irányítja az egyházat s általánossá vált, hogy mi vagyunk az egyház.

Ismét világosan meg kell látnia egyházunknak, hogy Jézus a fundamentoma a belévetett hit és e hiten keresztül végzett munka adhat csak tartalmat neki. Nem lehet más az egyház, mint hitközösségen felépülő munkaközösség. S ennek kell maradnia még akkor is, ha a világ követelményeinek eleget téve szerzett formát kell öltenie. A szervezet csak forma, élettelen test s aki csupán abban bizik, eldobja az egyház által lelkieken nyújtandó nagy adományát, az Úr Jézus Krisztus életében való örömet és boldog életet.

Mint a hit harcosa, munkára felkészülten meg kell szervezzen magát az anyaszentegyházunk. Erre pedig egyetlen mód az Isten Szent Lelke és Igéje előtt való alázatos imádságos meghódolás.

1934. III. 5.

Bedő Béla.

Emlékezzünk a régiekről.

Misztótfalusi Kis Miklós.

(1650—1702.)

A XVII. századi magyar kultúra eme nagyszerű képviselője, „Erdély phoenixe”, amint az egykori magyar író nevezte, 1650-ben született a Nagybánya közelében fekvő Alsó-Misztótfaluban. Szüleinek neve nem maradt reánk; valószínűleg ahhoz az elfeledett, névtelen rétegehez tartoztak a magyarságnak, honnan a Geleji Katona Istvánok, az Apácai Csere Jánosok és Körösi Csoma Sándorok nőttek ki, mind megannyi megtestesítésével a magyar tudománynak és kultúrájának. Sajátos dolog, hogy azok, akik ezekben lelkesedtek és áldoztak életükkel a tudománynak, túlnyomó részben a névtelen, nincstelen parasztságból származtak.

Misztótfalusi Kis Miklós Nagybányán kezdte, Enyeden folytatta tanulmányait a reformatus kollégiumban. Híres tanára Csernátóni Pál, jó barátja, Párizs Pápai Ferenc nagyban hozzájárultak lelki fejlődéséhez. Különösen ez utóbbi, aki figyelmét reáirányította az erdélyi könyvnyomtatás elhanyagolt állapotára s biztatja, hogy e téren képezze ki magát, „mert prédikátorink, Istennek hála, elegenden vannak Erdélyben, de ilyen ember kellene igen, aki nincsen”. Misztótfalusi, aki az enyedi diákság szeniora, majd praecceptor, azaz tanítója lett, gondolkodni kezdett a mondottakon s mint fogarasi rektor igyekezett megkeresni a külföldi tanulmányúthoz szükséges anyagiakat Végleg elhatározta, hogy egyetemi tanulmányain kívül a könyvnyomtatás tudományát is elsajátítja. E célból indult el 1686-ban Hollandiába, hol akkor a világ leghíresebb könyvnyomtatói, az Elzevirek és Blaeu k éltek.

Amsterdamban a Blaeu János és Péter vezetése alatt álló óriási nyomdázembe állított be, hogy a könyvnyomtatást megtanulja. Látna, hogy egyidejűleg nem járhat az egyetemre és nyomdába, teljesen ez utóbbira vetette magát. Ez volt azután a munka! De nem riadt vissza tőle, hanem vasakarattal dolgozott, hogy minél hamarabb beletanuljon a mesterségbe. Egy év alatt annyira vitte, hogy a mester rézbetűit is ő javította ki, mi által nagy elismerést és megbecsülést váltott ki az ottani szakemberekből. Ez idő alatt folyton egy nagy terv lübegett előtte: újra kinyomtatni és kijavított formában, kisebb alakban forgalomba hozni a magyar bibliát, melynek nagyalakú példányai ez időben nehézkessé tették használatát. Gondoljuk csak el: kicsoda óriási terv és hallatlan merészség volt ez tőle, akinek nem voltak jóúri pártfogói s aki ekkor olyan szegény volt, hogy néha még kenyérre sem jutott, mert minden pénzét a nyomdafelszerelésre és papírra költötte. „Hozzá fogok én — mondotta egyszer —, egy szegény legény lévén és megmutatom, hogy egy szegény legénynek szives devotioja többet létszen, mint egy országnak immel-ámmal való igyekezeti”.

Hozzá is fogott a munkához s hogy a biblia nyomtatásához pénze legyen, minden munkát elvállalt, ami a nyomdázásban előfordult. Betűket metszett, melyeknek szépsége messze földön híres volt, úgy, hogy egymásután kapta a megrendeléseket Lengyel-, Svéd-, Német-, sőt Angolországból is. 1686-ban a georgiai királynak készített örmény betűket, messze Keleten elterjesztve a magyar könyvnyomtatás dicsőségét. Azután Medici Cosimo toscanai nagyhercegnek készített egy egészen új betűöntő műhelyt, olyan nagyszerű kivitelben, hogy a herceg fényes igerekekkel csábította firenzei udvarába, meg akarván nyerni magának ezt a kiváló embert. De sem ez a nagyszerű alkalom, sem a nem-sokára érkező pápai megrendelés (XI. Ince pápa szintén vele készíttetett mintákat) nem térítették el kitűzött céljától: a kinyomtatott bibliával Erdélybe hazajönni és itt a nyomdázatot Európáig színtre emelni. Utóbbi évek alatt folyton erre készült most már nagy anyagi befektetéssel. Világhíre annyit jövedelmezett, hogy néha targoncával tölték a pénzt szállására.

1689-ben indult haza óriási podgyásszal, melyben a bibliát, nyomdafelszereléshez szükséges eszközzel

hozta Azt remélte, hogy megérkezve Erdélybe, itt egy kts Hollandiát fog teremteni. De minél közelebb jött hazájához, annál jobban elborult életének láthatára. Az úton egy lengyel kath. főúr biblíát elkobozta s csak nagyon kevés részét tudta azoknak visszakapni. Itthon meg teljes volt az anarchia a Lipót-féle uralom első éveiben. Tudatlanság, kapzsóság, irigység a társadalom u. n. felsőbb osztályaiban; nyomor, szegénység és az idegen katonaság által okozott szenvedés a nép és polgárság rétegeiben. Misztófalusit ugyanehezen elhelyezik városunkban, mint a ref. egyház nyomdájának fellyelöljét. Eleinte még tud dolgozni; egy pár nyugodt évet is eltölt, megházasodik és a nyomdászat mellett gazdálkodik. De sokoldalú tudása, szellemi felsőbbrendűsége lassankint általános irigységet kelt a helyi ref. papok és tanárok között. Folyton szürkálják, csipkedik, míg végül kirobban elkecserepedése egy vulkánikus erejű, szenvedélyes könyvben, a „Mentség“-ben. De ezzel még jobban magára haragította ellenségeit, akik most már kényszerítik 1698-ban az eklézsia-követésre.

A nagyenyedi zsinaton történt Canossa-járás megtörtént lelti erejét, szélhűdés ért s háromévi szörnyű szenvedés után, 1702-ben hal meg, mint az irigység és rosszakarat örökké vádoló áldozata.

Külföldön az egész világ szerette, tisztelte és megbecsülte; ragyogó jelensége volt a nyugati könyvnyomtatásnak — saját hazájában pedig a kislelkűek, rosszakaratú, irigy emberek a halálba kergették.

Sirkövere ezt írta:

Totfalusi Miklós Nyugoszik Ez Helybe,
Magyarország Szülte, Erdély Felnevelte
Hollandia Betűmetszésre S Öntésre, Sok Nemzetek
Nyelvén Kézrel Készítette.

Mongyad Utonjáró Nyugodgyék Meg Teste
Búsult Lelkének Lőtt Isten Békessége
Idegenségünket Az Isten Ne Nézze
Támasszon Hazánknak Inkább Mást Helyette.

BIRÓ SÁNDOR.

5. §. Kálvin és a profán művészetek.*

Kálvin és a színház.

E § al kapcsolatosan foglalkozzunk még Kálvin álláspontjával, melyet a színjátszással szemben elfoglalt. Néhány, de igen jellemző kijelentése van Kálvinnak műveiben a színjátszásról. Nem szabad itt szem elől tévesztetünk azonban azt a tényt, hogy Kálvin idejében még hiányoztak a shakespearei tragédiák, hiszen Shakespeare Kálvin halála évében született s a színjátszás amolyan paprikajancsi játékhoz hasonlított. De a genfieknek így is, vagy talán éppen ezért szenvedélye volt a színház. Kálvin nem nézte jó szemmel ezeket a népbolondító játékokat s bár mérsékelten, de ellentállott a sokrendbeli vásári komédiának. Dániel könyve III. részéhez írja: „A költők elárasztották a világot durva és esetlen tévedéseikkel. Mihelyt a színházak visszahangoztak az ő üres kiáltásaiktól, a tömeg értelmét tüstént az örjögés deliriuma borította el. Közismert dolog ugyanis, hogy az emberi szellem hitűságra hajló. Ahol pedig az ördög szítja a tüzet, tudjuk, hogy milyen hévvel tudja magával ragadni az ilyen üres színházi fecsegés a tanultakat és tanulatlanokat egyaránt. Így eshetik csak meg, hogy az emberek el tudják hitetni önmagukkal, hogy mindaz igaz, ami a színpadon történik.“¹⁾ A színjátszás veszedelme tehát az volt Kálvin szerint, hogy az emberek nem tudva különbséget tenni a való és a színpad között, valósággnak vették azt a sok ostobaságot, sőt gonosztságot, amit a színpadon előadtak. S hogy gyülekezetét megóvja ettől, azon volt, hogy a színházi előadások minél ritkábban kövessék egymást. Kálvin műveiben sehol sem találtunk theoretikus fejtegetéseket a drámai költészetre vonatkozólag, azonban az, amit a nimesi zsinat 1572-ben a „Református Egyház Diszciplíná“ XIV. részében a 28 pontban hozott, egészen Kálvin gondolkodását látszik tükrözni. (Nimes 1559-ben fogadta

be a reformációt és a nantesi edictum visszavonása következtében sok üldözésnek volt kitéve. Itt gyűlt össze a fentti protestáns zsinat, mely a legfontosabb kálvini tételeket tisztázta). „Megtiltjuk hűveinknek, hogy jelen legyenek vigjátékok, tragédiák, szindarabok előadásánál, akár zártkörben, akár a nagy nyilvánosság előtt játszódjanak le azok, mivel az ezeken való részvétel már az apostoli korban is tiltva volt a keresztyének számára. Hiszen ezek a szindarabok csak a gonosz plántálására valók (szórolszóra fordítva: a jó szokások közé romlottságot hoznak) s különösen veszedelmesek akkor, amidőn a Szentírás (tanításai)-t profánizálják. Mindazok dacára azonban, ha egy kollégium vezetői szükségesnek látják azt, hogy a tanuló ifjúság számára egy néhány történetet színpadon bemutassanak, el lehet tűrnünk ezeket, dacára annak, hogy nem foglaltatik a Szentírásban a színjátszás kérdése.“²⁾

Megvagyunk győződve arról, hogy Kálvin nem nézte jó szemmel ha bibliai jelenetek jelenítettek meg vásári komédiások, de pedagógiai elveiből következik, hogy Plautus és Terentius latinnyelvű színműveit iskolái tanulói előadhatták. Ahogy Neuenhaus mondja: „Ezek a szindarabok szervesen beletartoztak a humanisztikus nevelés keretébe.“³⁾ De bármennyire is szigorú volt Kálvin, volt annyi belátása, hogy minden szórakozást nem lehet ellilitani a néptől s azért az előtte ismeretes, már a középkorban szokásos bibliai történetek előadását, megengedte ha nem is szívesen. Kálvin maga ír egy ilyen előadásról s ez az egyetlen adat, mely kora színjátszásáról tudósít bennünket. Az „Apostolok cselekedetei“ volt a címe annak a szindarabnak, melyről Kálvin Farelhez intézett levelében ír. Az ügy előzménye az, hogy idegen színészek kérték a genfi tanácsot, engedné meg,

*) = nem egyházi!

1) Op. 40,60 ő. p.

2) Doumergue III. 587. oldal.

3) Neuenhaus: Calvinstudien. 22. oldalon.

hogy előadhassák (1546 májusban) „Hercules harcai“ című darabot. A tanács erre nem adott engedélyt. A színészek azonban úgy látszik akkor sem voltak kevésbé ötlesek, mert e darab címét egyszerűen megváltoztatták az „Apostolok cselekedetei“-re, a tanács Kálvintól tette függővé az újabb engedély megadását. A színészek kérdését Kálvin elé terjesztették. „Kálvinnak erre adott válaszáról Farelnek 1546 júniusában írott levelében olvashatunk“ egyéb újságról nem írhatok, hacsak arról nem, hogy most folynak a második komédiának előkészületei. Én kijelentettem ugyan is a tanácsban, hogy egyáltalán nem vagyok barátja eféle komédiának, nem akartam azonban végletekig harcolni ellene, mert az a veszedelem fenyegetett, hogy tekintélyemen esik csorba, ha tiltakozásom dacára a tanács az előadás megtartását engedélyezi s nekem amugy is veszített csatám lenne így. Be ke'l látnom, hogy a néptől mégsem lehet minden szórakozást megtiltani. Számomra elegendő, ha észreveszik, hogy ami nem épen erkölcstelen, ha nem is szívesen, megengedem . . . „Ez a szindarabkérdés azonban nem nyert itt még befejezést, mert bár maga Kálvin és Paupin, egyik lelkészűrsára nem volt kifejezetten a színjátszás ellen, a többi lelkész ellene állott a színjátszásnak s ezért a Tanács még egyszer megkérdezte Kálvin választát s ezt a június 15 i gyűlés lefolyásának leírásában olvashatjuk a genfi annalesekben, de ugyanerről ír Farelnek július 4-én kelt levelében: „Kevés hiányzott s a komédiából tragédia lett volna! Amidőn ugyanis a tanács megkérdezte e színjátszást illető véleményemet, azt feleltem, hogy csak lelkészűrsaimmal történt megbeszélésem után nyilatkozhatom e kérdésben. Miután véleményüket megtudtam azt feleltem a tanács kérdésére, hogy sok mindenféle ok miatt nem látjuk jónak, hogy színházat játszanak. Mégis nem akarunk ellene harcolni, ha a tanács megadja a játszási engedélyt. (A lelkészek ezen álláspontját bizonyára csak Cop Miklós ellenezte, mert:) . . . amidőn Cop meghallotta a tanács beleegyező határozatát, olyan hevesen kelt ki a színjátszás ellen prédikációjában, hogy kiabálás és fenyegetőzés hallatszott. Ha nem lépek fel teljes szigorúsággal s nem fékezem meg néhány ember dühöngését, ütlegetésre került volna a sor. Később azután kinyilvánítottam azon véleményemet, hogy egyáltalán nem helyeslem Cop kirohándását, mert ő figyelmetlen volt s nem választotta meg jól az időt, amidőn erről a kérdésről szólni lehetett volna. A beszéde tartalmát sem írom semmiképen alá.“⁴⁾

Érdeemes megjegyezni itt, hogy Kálvin a színészek pártjára állott Coppal szemben s a nép iránti szeretetének adott kifejezést azáltal is, hogy Viret lelkészűrsát megbizta, hogy jelenjék meg az előadáson. Az előadás azután zavartalanul és nagy tetszés mellett folyt le. Hogy

⁴⁾ Kálvins Briefe II. kötet 246 old.

⁵⁾ U. o. 247 oldalon.

azonban hasonló kilengések többé ne fordulhassanak elő, a genfi lelkészek kérését nyújtottak be a tanácshoz, melyben kérték, hogy többé ne engedélyezzen semmiféle színjátékot. E kérvény sorsáról olvassuk a genfi annalesek 1546 július 12-iki feljegyzéseiben: „A lelkészek kérték, hogy ne engedélyezzünk többé színjátékot, hanem az erre adott segínyt osszuk szét a szegények között. Elrendeljük, hogy az ilyen előadások függesztessenek fel mindaddig, amíg jobb idők nem következnek be.“⁶⁾

Az iskolában azonban továbbra is engedélyezték a színjátszásokat. Egyenesen pártolták ezeket és ápolták. A *Registres du Conseil* 1547 július 7-i feljegyzéseiben olvassuk: „Az iskolások latinul József történetét akarják eljátszani és helyet, és időt kértek e célra tanítójuk által. A helyet (a színjátékra) a tanítók rendelkezésére bocsátjuk s amidőn elkészültek, meg fogjuk őket hallgatni s az uradalom megtéríti költségeiket és ebédrel látja el őket.“⁷⁾ Az 1549 annalesben olvashatunk hasonló iskolai előadásról (április 1:) „Megengedjük az iskola tanulóinak, hogy Terentius egy szindarabját előadhassák.“⁸⁾ 1558-ban újra két szindarabot akartak előadni az iskolások. Az egyik címe: „Jupiter és Europe szerelme“. Másik: „Öt berni diák Lyoni száműzetésének tragédiája“ címet viseli. Ezen tervezett színjátszáshoz azonban Kálvin engedélyét kellett előbb megnyerniök. E kérdésre azonban sehol sem találunk semmiféle utasítást.

Az iskolások által előadott szindarabokon kívül a feljegyzések alapján nem is volt színjátszás Genfben egészen 1561-ig, amidőn Badius Konrad engedélyt nyert arra, hogy „Le Pap malade . . .“ című komédiáját előadhassa. Ennek antikatholikus tendenciája lehetett az az ok s egyben az a kiváltság, hogy engedélyt kapott a színjátszásra. Ez a darab erős hangú szatira volt a pápás egyházzal szemben s Kálvin barátjainak nagyon tetszett. Az ő véleményét sajnos nem tudjuk, bizonyára azonban osztozott barátjai véleményében, mert e szatira hasonló lehetett azokhoz, melyekhez Kálvin a reliquiák-ról írott tanulmányában folyamodott.

Ez minden, amit Kálvinnak a színjátszásról elmondott véleményéről ismerünk.

⁶⁾ Op. Calv. 21.385. old. Corp. Ref.

⁷⁾ Reg. d. Cons. Vol. 42.136.

⁸⁾ Op. 21.450.

A hollandi „Telegraf“ a következőket írja: „Egy újságírónak arra a kérdésére, hogy Pekingben miért zárták be a kabarékat és tánclokálokat, Joean Liang őrnagy azt válaszolta, hogy ha Nyugatnak van is ideje mulatságokon szórakozni, Kína most olyan válságban él, hogy egyetlen hazaszerető honpolgár sem engedhet meg magának eféle szórakozást. Hollandia — úgy látszik — most még ellenkező véleményen van. Válságok és komoly nemzetközi problémák felett csak úgy elsiklunk, eltáncolunk. Talán jó volna, ha Kelet népei elküldenék hozzánk misszionáriusait, hogy megtanítsanak bennünket a mai súlyos időhöz illő magaviseletrre.“

A magyar falu és a mai gazdasági helyzet.

Az alábbiakban a gazdasági élet lényegébe szeretnék bepillantást adni, vagyis szeretném röviden felmutatni a gazdasági élet erkölcsstanát és elméletét, mert ezáltal olvasóimmal olyan közös megértési területet teremtek, ahol egyet fogunk érteni a magyar falu gazdasági életmegnyilvánulásának egyes kérdéseiben, sőt remélem, hogy az általános gazdasági élet elméletének birtokában az olvasó maga is már előre helyes ítéletet tud gyakorolni léte közelebbi gazdasági kérdéseiben. Mint az élet minden vonatkozásában, úgy a gazdaságban is az egyetemes válság jelenségeivel van dolgunk. És falusi életünknek nemcsak fő, de legegységibb gazdasági kérdéseiben sem tudunk tárgyilagosan és helyesen ítélni és egy lépést sem sikerül a bajból kilépni, ha kicsi, sokszor elszigeteltnek látszó kérdéseinket az egyetemes gazdasági életkérdések keretéből kiszakítjuk. Európa gazdasági élete olyan, mint a vasúti hálózata és forgalma; ha a minden baj okozóját, a bűnt egy nyakonszorítással elintézhetnők, ebben a forgalomban minden a legrendesebben történnék, ma azonban a legelképesztőbb fonákságot látjuk az egész vonalon. Az egész gazdasági életben a szomorú az, hogy az általános fonákság a gazdasági élet kis mezőit is meghatározza, megköti és megbénítja, pedig a mi kisszerű falusi gazdasági életünk magát az emberi életet csak akkor tudná előbbrevinni, ha az egyetemes gazdasági hálózat forgalmába a maga kis vicinálisával bekapcsolódhatnék. A gazdasági élet menetrendje ma fonák, ezért tervszerű gazdasági életet folytatni lehetetlen. De akár mennyire fonák az általános menetrend, falusi életünk a bekapcsolódástól elzárni nem lehet, ott áll a bekapcsolódás kényszerűsége előtt és mindjárt kész a katasztrófa, áldozatul esik a mások által konstruált menetrendnek. *Az én céloom most épen az, hogy a gazdasági élet ma még nem létező, de megvalósítandó helyes vonalatt feltárjam, a mai gazdasági élet fonákságának megtámasztására az olvasót rávezessem és ha nem áll módunkban új gazdasági életrendet teremteni, mégis e fonák gazdaságban egyenes magatartásunk lehetőségét megkeressem.*

1. *Mi a gazdaság?* A gazdaságról mindenekelőtt azt kell tudnunk, hogy *Isten rendelkezése*, mert Ő adta a földet minden bennelevőkkel és ő mondotta: hajtsátok birodalmatok alá a földet. A gazdaság tehát az a munka, amellyel az élethez szükséges javakat előteremtjük, szétosztjuk és elhasználjuk. A gazdaságnak tehát Istentől rendelt célja az, hogy *szolgáljon* az embernek, hozzásegítse életének fenntartásához, még pedig *emberi* léte fenntartásához; Istentől adott eszköz arra, hogy az ember ne csupán állati módra tarthassa fenn életét; a gazdasági életlehetőség — mint isteni adomány — magában hordja annak a lehetőségét is, hogy az ember kulturális életet élhessen. A gazdaságnak további jellemző vonása, hogy nem magán, — hanem *közösségi* ügy. Az élethez szükséges javakat egyénileg előteremteni nem tudjuk, szükségképpen és kölcsönösen egymásra vagyunk utalva, a javakat állandó egymás iránti szolgálatban kapjuk meg. Azt mondhatjuk tehát, hogy a gazdaság Istennek egy nagy *humanus intézménye*, ahol állandóan éreznünk kell, hogy magunkban megélni nem tudunk és rá vagyunk szorulva a *másik emberre*, éreznünk kell, hogy az ember csak mint *közösségi lény* existálhat. A gazdaság végül olyan közösségi életforma, melyben *mindenkinek dolgoznia kell*. A munka Isten szerint bár sokféle, de egyenlő értékű. Mindenki a *maga munkája* által érdemli ki az életfenntartáshoz szükséges gazdasági jót. „Aki nem dolgozik, az ne is egyék”, — mondja a biblia — ez pedig azt jelenti, hogy a gazdasági élősdség, dolognélküli eredmény, a ragadozó, önző gazdasági embertypus, ellentmond a gazdaság lényegének.

A mai gazdasági életről könnyű megállapítani, hogy a három lényeges gazdasági követelmény egyikének sem felel meg. Isten rendelése elhomályosult, mert nem az ember az úr a gazdasági élet fölött, hanem az fölötté; az ember rabszolgája lett annak a kegyetlen zsarnoki

gazdasági rendszernek, amelyet kiépített. A mai gazdaság még a dologi javakat is alig képes biztosítani, a kulturális javakat csak egyeseknek. A mai gazdaság teljesen elveszítette szolgálati jellegét és ehelyett zsarnoki jellegűt öltött magára. A mai gazdaság az emberélet közösségeit szétlőri, az embereket nem egymásra utalja, hanem egymásra uszítja. Isten humanus intézménye épen humanitásunkban okoz a legnagyobb kárt. A mai gazdaságban sokan vannak, akik dolgoznak és alig élnek és olyanok is sokan, akik nem dolgoznak és mégis élnek, még pedig azok munkájából, akiknek amúgy is kevés van. Hogy mindezen megállapítások mennyire igazak, semmimsem igazolja jobban, mint az a törvényes beavatkozás, amellyel a gyengét az erősebb karmai közül ki kellett és kell szabadítani: az agrár-reform és a konverzió. A nincstelenségbe és adósságba elsősorban nem az egyéni éhetetlenség és könnyelműség, hanem a mai gazdasági rendszer zsarnoki étvágya és tehetetlensége juttatta az embert. A mai gazdasági életről nagy igazságot állapítunk meg, ha azt mondjuk, hogy eredeti hivatásának épen a visszájára fordult.

2. *Melyik a visszájára fordult mai gazdasági rendszer? A kapitalista gazdasági rendszer.* Ha a kapitalista rendszer elméletét és gyakorlatát nem ismerünk, nem állíthatnók ezt róla és nem hozhatnók viszonyba a magyar faluval. Mi a jellemző erre a rendszerre nézve? Az, hogy semmi egyebet nem ismer, mint a számokban kifejezhető *pénznyereséget* és az összes gazdasági tényezőket: földet, gépet, emberi munkát, észt ennek a célnak szolgálatába állítja. A pénznyereség ismét nem a jobb életlehetőség, az emberibb és kulturáltabb élet-célt szolgálja, hanem *önmagát* a nyereséget. A nyereség ismét a nagyobb nyereség lehetőségét szolgálja. Ez a korlátlanúsága kiméretlenné teszi; céljai megvalósításában erkölcsi akadályt nem ismer; az embert megfosztja emberségétől, miközben őt is a nyereségi lehetőség eszközeként fogja föl; az egész életet sorsszerű mechanizmussá teszi, melyhez nem alkalmazkodni megsemmisülést jelent, következményeiben rettenetes: tönkretesz az ember és emberközötti személyes viszonyt; tönkretesz az emberi közösségi életet; tönkretesz az embernek a munkához való viszonyát; elrabolja a munka méltóságát; megteremti a munkanélküli élők osztályát; koncentrálna a tőkét és uralkodik a sajtó és közvélemény felett; minél inkább sikerül önmagát megvalósítania, annál inkább növeli az önállótlanul keresők osztályát, annál hamarabb vezet osztályharcokhoz. Személyes vonatkozásában a mai kereseti és elhelyezkedési bizonytalanság, állandó hivatásváltoztatás, az aszfaltkultúra terjedése mind annak a *felelőtlenségnek* az eredménye, mely ezt a gazdasági rendszert jellemzi.

Sajnos, sem nekem, sem az olvasónak nem áll módjában egy olyan új gazdasági talajon megszilárdítania magát, ahonnan ezt az embertelen rendszert ki lehetne mozdítani helyéből. A kommunizmus, szocializmus, szocializmus keresi ezt a szilárd pontot, de megtalálni nem sikerült, mert a reakcionáriusok elfoglaltságával csak előbb-utóbb kimozdulásra szoruló új rendszert építenek. Minket csak a komoly tárgyilagosság irányíthat.

3. *Mi köze van a magyar falunak az eddig elmondottakhoz?* Az a köze, hogy a falu a kapitalizmus szörnyetegének rabságába esett. Helyzete nem egészen öntudatos előtte, amit az gátol, hogy mégis csak ez a szörnyeteg tartja el úgy ahogy. A falunak ezt az ismerettségét és helyzetét öntudatosítani kell. Nem szabad attól félni, hogy esetleg a hamis alapon hazug konstrukcióval összehozott monstrum összeroppan.

Az agrárkapitalizmusnak a földbirtokreformmal történt letérése sem magyar falunak sem jobb, sem kulturáltabb életkezdetet nem hozott. A földbirtok-kiegyenlítődség nekünk gazdasági leszegényedést jelentett, mert amikor a falut megfosztotta a munkaalkalomtól, ugyanakkor a magyar falunak saját munkaalkalmat nem adott. A birtokreform inkább politikai, mint gazdasági érdeket szolgált, épen ezért nem sok gazdasági haszonnal járt.

Még érzékenyebben érintette a magyar falut és érinti ma is a bankkapitalizmus, mely a kap. gazdasági rendszer minden vonását magán viselte: öncélú, könyörtelen és felelősségnélküli volt. A falu a meginduló gazdasági válságban a bankokban kereste a segítséget mezőgazdasága termelésének értékesítéséhez. A falu hiteligénye rohamosan növekedett, a hiteligeny kielégítésére nem volt elég tőke, nagy volt a hitel piacán a kereslet, ezért a hitelt meglehetősen drágán árulták, azonfelül a nagy keresletet kedvező alkalomnak tartották a bankok, hogy a nyereséget az elég magas rezsiköltségeken felül a lehetőség határáig fokozzák. Egyazon időben két érdeket: a közgazdaságit és a kapitalista érdeket kibékíteni lehetetlenség volt, a közgazdasági érdek áldozatul esett a kapitalista érdekeknek. A tőke horribilis kamatja piócaként tapadt a falu életére. Mekkora lelkiismeretlenség kellett a piócarendszer állandósításához! Hogy a magyar falu mennyire áldozata ennek a rendszernek, s hogy a kapitalizmus szelleme mint sötét felleg mennyire ráborult a magyar falura, az utóbbi választás idején szomorúan megmutatkozott.

Nem kevésbé elhatalmasodott a falun a produktívkapitalizmus szelleme is. A produktív-ipari kapitalizmus ma vagy monopolizálásra törekszik, vagy kartellbe tömörül, mert ezáltal olcsóbban vásárol, nagyobb nyereséget ér el. Mezőgazdasági termelésünk vagy teljesen eladott és béna vagy semmi értékarány nincs az általa eladott gazdasági áru és az általa vásárolt ipari áru között.

A magyar falu specialis gazdasági kérdései és feladatai a helyes megoldása nem találhatók, ha a fenti igazságokat figyelmen kívül hagyjuk és a falu gazdasági kérdéseit önmagunkban akarjuk megoldani. Ez a nagy-

gazdasági fogalom, amelyhez minden fonáksága mellett is igazodnunk kell és amelyben a mi gazdasági életlehetőségeink új útjait keressük, építünk és az igazabb gazdasági élet megérkezését munkálunk ki.

4. Speciális falu-gazdasági kérdéseinkkel, feladatainkkal és lehetőségeinkkel később külön foglalkozunk az előbbi elvi szempontok érvényesítésével. Szükséges azonban, hogy az általános gazdasági helyzet által megkívánt általános magatartásunkra is rámutassunk. Feladatunk ezen a téren nem annyira gazdasági, mint inkább *pedagógiai és missziói feladat*, ami abban áll, hogy munkálkodnunk kell olyan gazdasági érzület megteremtésén, mely merőben ellenkezik a kapitalizmus szellemével és amelyet azl. pontban foglalt motívumok irányítanak. Általános feladatunk ez: érvényt kell szereznünk annak az igazságnak, hogy az egyetlen gazdasági szabályozó erő az evangelium és ennek prédikálásából született igaz hit és szeretet; prófétai kritikát kell gyakorolnunk a különböző életformákon; erőssé és élővé kell tennünk a nép igazsága és jobb életéért folytatott küzdelmét a felelősséget; igénybe kell vennünk minden emberünket a szeretetmunkák szolgálatában; hirdetni kell, hogy Isten az Úr a gazdaságban is és legjobb rábízni magunkat; de nem szabad elhallgatnunk, hogy a mai gazdaság szelleme és a Jézus szelleméből folyó gazdaság között kibékíthetetlen az ellentét; végül az egyháznak, mint a hívők gyülekezetének tettel kell bebizonyítania, hogy a legerősebb missziói és életformáló hatalomnak: a *szeretetnek* birtokában van, a gazdasági élet nyomorult áldozatait nem hagyja és életében példát és utat mutat nemcsak az örökökvalóság felé, hanem a földi igazsághoz és emberiséghez is.

Dávid Gyula

Kálvinista modernség.*

Ha önközül valaki, aki még sohasem volt Budapesten, sem más világvárosban, most kapna egy nevére szóló útlevelet, vasuti jegyet Pestig, egy tömött pénztárcát: szóval lehetőséget arra, hogy ezt a várost megismerje — és az a valaki egészen biztosan tudná, hogy többé sohasem mehet fel oda s most is csak egy pár napig lehetne ott, akkor az, úgy-e, valószínű, hogy Pesten nem ülne az alatt a rövid pár nap alatt szobájában egy könyv mellett, sőt még azt sem tenné meg, hogy akár egy kávéházban, vagy akár egy színházban töltse el azt a kevés időt, ami neki ottani tartózkodásra adatott, hanem lótna-futna egyik helyről a másikra, villamost, autóbilit, fogaskerekűt kihasználva, hogy Pestnek a nevezetességeit meglátogassa, hogy előtte lehetőleg kevés maradjon ismeretlenül; tervet készítené magának, valamelyik pesti ismerősét kalauzáknak kérné, hogy a főváros sokszínű életéből mentül többel meggazdagodjék az ő kisvárosi, szürke életének sivársága. Felfokozott, erősebb iramú, tömörebb lenne az élete az alatt, míg a fővárosban van. Az lenne a nyilatkozata utána: többet éltem és tapasztaltam a rövid idő alatt, mint máskor évek alatt is. Mintha több oxigén lett volna ott a levegőben, mintha hetekké nőttek volna a percek. És ha hazajöve azt venné észre, hogy valamilyen megbocsáthatatlan és megmagyarázhatatlan véletlen folytán elfelejtette volna megnézni — mondjuk — a Halászbástyát, vagy a parlament épületét, vagy azután venne tudomást róla, hogy Studio is létezik és hogy királyi várpalota is van — bizonyára olyanforma érzése lenne, mintha elvesztett volna valamit: az elszalasztott és ki nem használt lehetőség fájdalmasan szegényíti az embert. Annak elvesztése, mi birtokomban volt már, nem olyan gyászos, mint ami *lehetett volna* az enyéim és mégsem tettem azá. Az élet szomorúsága nem abban van, hogy minden perccel mulik, hanem abban, hogy a jelent nem használom ki és nem készülnök a jövő aranybányájának kiaknázására. Az évezredek, amik leperegtek az idő homokóráján, az esztendőök vagy napok, amiket átéltem, az enyéimek a maguk emlékeiben, történelmükben, reánk hagyott kulturájukban, filo-

zofiajuk tanításaiban, tapasztalatuk eredményeiben, ami felett rendelkezhetem, — de a jelenből amit nem élek, a jövő, amit nem fogok élni, számomra nem létezik. Ami az enyém volt, ha elmúlt is, nem sajnálhatom, — de ami enyém lehetne és mégsem az, végtelenen szegényesen szomorú. A háttammetti örökökvalóságának emberileg felfogható része az enyém lehet, de az életlüz jelen és jövőmő másfajta birtoklást, gazdagabb ajándékot kínál nekem.

Aminthogy ostobának tartanánk azl, aki egy előtte ismeretlen világvárosban eltölthető napjait egyetlen kirkat nézdegelésével foglalná el, úgy tartja bűnösnek a kálvinizmus azt, ki a Londonnál londonibb és minden világvárosnál gazdagabbvátozatú életégeszet nem a lehető legteljesebb mértékben törekszik élni. Rövid idő adatott, ki tudja: egy-két emberöltő, egy pár év, vagy csak hónapok az élet, a modern-világ-kínálta módokat ügyesen fel kell használni. A kálvinizmus nem ostobaságnak, hanem bűnnek tartja azt, ha valaki a mai világban úgy él, mintha egy régi korszak gyermeke volna. Elítéli azt az embert, aki ma úgy él, mintha ez a világ változatlan volna. A kálvinizmus, mert Isten igéjét hirdeti, elítéli a moderntelenséget.

Modern az, ki lépést tart korával, annak vivmányait ismeri és használja, ki nem struccmódra él egy elavult korszak homokjába dugva fejét, hanem aki jelenének egészét ismerni és élni igyekszik; aki minden olyan újon kapva-kap, amivel életét gazdagíthatja és értéke-sebbé teheti, életstandardját sikeresebben fentarthatja. Modern az, aki a ma-nyújtotta életajándékokat elfogadja, sőt keresi, hogy hol vannak olyanok. A rádióval, filmmel, autóbilittal, vagy repülőgéppel; az újfajta gyógykezelésekkel, a villannyal, a technikai civilizációval, a kultúrának számtalan ajándékaival és áldásával nem élni — moderntelenség. A modernség tehát nem a bubi-frizura és ruza a leányoknál; a nyegle magaviselet, sportőrület a fiúknál; tánc- és flörtmánia mindkettőnél, amik mellett lehet valaki kőkorszakbeli is valójában; nem érthetetlen dadaizmus a festészetben, nem kakofonia és jazz a zenében, nem a nagybetű-homályosság

* Részlet szerzőnek sajtó alatt levő „Hangzóró” c. könyvéből.

a költészetben, nem komolytalanság és felületesség a nagy, végső problémákban, nem csapongás az irányzatok, divatos szellemi áramlatok között, hanem a *modernség az ezeknél mélyebben rejtő olyan szellem, gondolkozásmód és magatartás, mely kapcsolatot keres mindazzal, ami korszerű — azért, hogy az azokban levő erőket, értékeket és lehetőségeket világnézetének milyensége szerint valamely cél: saját élvezete, haszna, családja, nemzete, a társadalom, vagy Istenországa szolgálatába igázza be.* És a modernség nem is csak a fiatalok kiváltsága. Modernebbnek tartottam pl. az elhunyt aggastyán Apponyi Albertet sok flappernél és jampecnél, sok volan mellett ülő sportsladnyél és globetrotternél, vagy sibajnoknál, noha kétségtelen, hogy a *modernségben, ennek természetéből következően, a fiatalos elem a domináns.*

A kálvinizmus a megnemesített, szép, Isten akarata szerinti modernséget követeli. „Isten akarata a gazdag, örömei élet; parancsa a bátor élet szabadsága”. (Makkai Sándor.) Jézus olyan embereket hív követésére, „akiknek van látó szemük és erős bátorságuk még a járatlan úton is előnyomulni”. (Fosdick.) A kálvinizmus Istennek ezt a parancsát nem engedi félreferdíteni, elmagyarázni, a világtól visszahúzódó, szektáskodó álahíthatban és művállalosságban elsikkadni. A kálvinizmust az a bátor élés, az a hősi, cselekvő magatartás, radikális, de Isten szerinti és jól értelmezett világiaság, modernség, krisztusi heroizmus jellemzi, mely mer élni, mely a tag életlehetőségeit ki meri használni Isten dicsőségének a szolgálatában. Meglátja a szépet, felszegezi homlokát új horizontok felé, tapossa az új ösvényeket — bátran, mert tudja, hogy lehet rajtuk Isten akarata szerint is járni. A kálvinizmus nem vegetálást, tengődést, 50%-os életet és 50%-os halált jelent, hanem az *Isten akarata szerint lehetséges életnek 100%-os megélését. A kálvinizmus a szent életigenlés vallása.* Olyan embereket akar a világba küldeni, kik erős igennel, ha kell erős nemmel, de nem langymelegen, nem lábujj-hegyen élnek. Ha hallja Isten parancsát: „bátran”, akkor minden kockázattal mer. Amit Isten ajándékozott, visszautasítani — bűn. Isten parancsának nem engedelmeskedni — még inkább az. *Isten a bátor életet parancsolja.* A XXX. század kálvinizmusa az életben Istennek mennyivel gazdagabb, szélesebbkörű ajándékát fogja merni meglátni. Istennek mennyi düstermésű, tisztagyümölcsű fáját fogja meglátni a jövő század keresztyén embere, amelyekről mer majd szakítani, Isten parancsának engedelmeskedve: „A kert minden fájáról bátran egyél”. Tehát a kálvinizmus nem a falak közé húzóódott passzivitás, nem reminiszcencia, múlton rágódás, nem kegyes szemlélődés, nem meghunyászkodás a rohanó élet elől, nem kámszával fedett arc, nem negácó és minden ok nélküli való protestálás, hanem aktív, bátor élés, nyílt szembenézés, rohanás az élet sodrában Isten országa felé. Nem a halál sötét cellája, hanem az élet világos porondja. A gyáván élő, fal mellett meghúzóódó, általános szóhasználat szerinti „aszketá” nem igazi keresztyén. Az ilyen megcsonkítja Isten szuverénitását, nem engedelmeskedik az ő parancsának. Az igazi keresztyén a modern élet minden lehetséges terén bátran keresi az alkalmakat, melyekkel életét Isten akarata szerint gazdagabbá, tömörebbé, szebbé teheti, hogy Isten ajándékait életének részévé tegye, az alkalmakat, mikor Istennek szolgálhat. Az igazi keresztyén a sokszínűbbé vált élet minden lehetséges mozzanatában Isten akarata mellett demonstráló tényező akar lenni. A weekendezésről a rádióig, a sportoktól a gazdasági életig, a művészettől a politikáig, a filmtől a tudományig mindenütt mer élni.

A kálvinista modernség azt jelenti, hogy az ember Istennek e világba felelősség mellett küldött sáfránként a mindenkor jelen élet egészét igyekszik Isten akarata szerint bátran élni és azzal Nekl szolgálni. A vallás van hivatva rendeltetést adni sok tétova, eddig öncélú, vagy nemtelen célok szolgálatában álló erőnek és szervezetnek. A kálvinista ember, aki ezt a vallást éli, amíg hitével az örökkévalóság felé néz, mindkét lábával a földön van. Modern, mert nem engedi, hogy felséges Istenének igényköre akárhol is megszükkessék;

nem türi, hogy az ember az Isten hatalma alól a széles, modern élet bármelyik rétegét is ki akarja vonni. A kálvinista ember hasonlít ahhoz, akire az angol szóbeszéd a lefordíthatatlan „A. I.” kifejezést mondja, ami azt jelenti, hogy az ilyen ember mindenhez ért, mindenben otthonos, mindenben első, kitűnő, lelkiismeretes munkás; talpraesett, mozgékony, okos, leleményes, ügyes, sokoldalú, bölcs. Hasonlít ehhez, csak hogy e képességeit Isten aláztos szolgálatában nemesíti meg.

Isten „modern élet” parancsa szól az egyénhez és így természetesen a közösségekhez: egyházunkhoz és magyar néptünkhöz is. Isten modernné akarja tenni a neki való szolgálatban az egyént, de a bármilyen természetű társadalmi csoportokat, közületeket is.

Egyházunk, ha nem akar csak intézménnyé, halottá merevülni, ha tevékenységét: az igehirdetést gyakorolni akarja, akkor az életadta lehetőségeket, új módokat bátran ki kell használnia. A gyáván élő egyház Isten ügyét helytelenül szolgálja, Isten parancsának nem engedelmeskedik. „Istent époly kevéssé szolgálhatjuk eredményesen elavult egyházi berendezésekkel és régen idejüket múlt módszerekkel, mint ahogy nem lehet modern kereskedelmi forgalmat lebonyolítani fatörzsek-ből vajt csónakokban, vagy ahogy nem lehet házi rokkán előállítani a világ mai ruházati szükségletét.” (Fosdick.) Az isteni felhívásnak való engedelmeség nyomait látjuk azokban a törekvésekben, melyekkel az egyház a szociális kérdés megoldására igyekszik, a politikai, gazdasági élet egészét át akarja hatni, szót kér a napi sajtóban, a rádiót és filmet felhasználja.

Romániai magyarságunknak is parancsolja Isten ezt a modern életet; de ezt diktálja adottságunk, más népekkel való viszonyunk, kisebbségi helyzetünk, a mögöttünk álló ezer esztendő és a jövőendő egyaránt. Ha élni akar a romániai magyarság, tudja meg, hogy csak bátran, modernül élhet. A kereteket be kell töltenie, kulturális, gazdasági, politikai lehetőségeit bátran ki kell használnia. Ha nem szakít a gyümölcsből bátran: éhen vész. Ha azt, ami romániai magyarságunk tulajdona, élete lehet, nem veszi igénybe, más teszi rá a kezét. Egy nép feladatát, Istentől kapott történelmi misszióját pedig nem töltheti be más nép. A történelemben nincs helyettesítés. Amit nem használunk, amivel nem élünk, az a fejlődés helyett silányodik, visszafejlődik, elpusztul. Ha nem oldja meg magyarságunk a történelem- és jog-adta feladatokat, azok szűkülnek, elfogynak, — végre megkondul felettünk a história halálharangja: Ennek a népnek joga, alapja és indoka nincs az életre. Ez a nép nem méltó a létre. Töröltessék el a népek közül, vagy olvadjon bele más népekbe — ami ugyanazt jelenti. Utódaink, a jövő századok ítélete előtt hogyan fogunk megállani, ha ez lesz a vád: „A romániai magyarság gyávasága miatt a magyar értékek elsikkadtak és pusztulásba kallódtak?”

A kálvinizmus által hangsúlyozott modern-életkövetelést azért hozom kapcsolatba a magyarságunkkal, mert attól eltekintve, hogy a nemzeti élet sem vonható ki Isten akarata alól. A kálvinizmusnak mindenkor és mindenütt nemzeti jellege volt és van. A magyarsággal pedig különösen szoros viszonyban van. Sehol a világon nincs olyan nagytömegű kálvinista, mint a magyar nép között. Ezért mondja a magyar református ember, hogy ő „magyar vallású”. — Isten a magyar kálvinistáknak is parancsolja a modern életet.

Azért mer a kálvinista modernül élni, mert mindent, mindig látja — legalább is akarja látni — Isten akaratát. Akinek reflektor világítja meg az útját, nem fél, hogy tócsába lép; akit atyai kéz vezet, nem fél a szakadékoktól. Az a világosság és biztonság szükséges a modern éléshez, amit Isten akaratának ismerete és Isten közelléte ad. Enélkül fékvesztés, szabadosság, forradalom lenne, annak az elvnek hedonisztikus érvényesítése, hogy minden időnek leszakaszó virágát. A világ sara hozzáragadna, a szakadékokba belezuhanna, nem tudna ellenállani annak a végzetes lehetőségnek, amely minden isteni lehetőség mögött Mefisztóként kísért. A modernséggel nem jó kacérkodni. Aki nincs tisztában az úttal, ami előtte van és nincs vezetője vagy térképe sem, az ügyeljen az elindulásnál. Pedig

egy helyben maradni, mikor hangzik az élet parancsava: előre — nem lehet. A kálvinizmus nem az esztelen, hebehurgya és így veszélyes, hanem a *kritikai* modernséget követeli. E kritika elve Isten akarata.

Amíg a „keresztyének“ legtöbbször között most uralgó vaksi álszemérem az élet nyílt arcával szemben nem forrósodik át bátor és *gyors* modernséggé, az ilyen emberek alul maradnak — és nem is érdemelnek mást — és ők a felelősek azért, hogy az általuk képviselt vagy képviselendő ügy nem diadalmaskodik. Isten akarata pedig az, hogy az ő katonái a világ egész arconalán csatát nyerjenek.

Nits István J.

KERESZTYÉN KRITIKA

A nagybirtok és az egyke.

Biró Sándor e lap ezévi 2-ik számában a „Nagyszerű halál“ címmel foglalkozik a dunántúli magyarság pusztulásával, az egyke szomorú tünetével és úgy Ilyés Gyulával, mint Szekfűvel osztozik abban a nézetben, hogy az egykét, illetve a nép fogyását nagyban előidézi a nagybirtok-rendszer, aminek következtében a nép megélhetése kevésbé van biztosítva.

Kénytelen vagyok kijelenteni, hogy az írók ezen megállapításával nem értek egyet. Annál inkább, mert úgy az élet, mint a szociológia már rég leszzegezte, hogy a vagyonosodás és a népjólét nem a születések emelkedését, hanem apadását vonja maga után. A nagybirtok tövében felnövő szegény ember szaporaság tekintetében mindig vezetett. Ez természetes is. Ennek az osztálynak nem teher, hanem segítség a gyermek. Egy öt hat gyermekkel biró apa ugyanannyi kereső féllal rendelkezik. A teljes igénytelenségben, szinte ruhátlan felnövő gyermek hatéves korában a pásztorlásban már jelentős segítség. Ezért az igénytelen szegénység egész gyermekrajokat bocsátott ki. A magyarsággal és szászsággal szemben éppen ez okozta Erdélyben a románságnak oly nagymérvű előnyomulását. Ennek a szaporaságnak azonban gátat vet a vagyon és a civilizáció. A vagyonos ember igényes ember s az igények kielégítésében akadály a gyermek. Gyermekeének öltöztetésére, nevelésére nagy gondot fordít s ezt csak úgy teheti, ha kevés van belőle.

Ezenkívül a valamirevaló gazda mindig fél attól, hogy az apai birtok elparcellázódjon. A vagyonos embernek inkább állanak rendelkezésre eszközök (megfizetett orvosi segítség stb.) a gyermekáldás megakadályozására. A vagyonos emberben a vagyonnal kifejlődött önzés nem a faj védelmét, hanem elsősorban a saját érdekét nézi.

Bár fenti tényeim nem szorulnak bizonyításra, mégis statisztikailag tudnám bizonyítani az itteni falvak adataival, hogy a földosztás óta a nép szaporasága csökkent. Míg a földnélküli osztálynál az átlagos gyermeklétszám 5 körül jár, a 8—10 holdas birtokoknál nem haladja meg a kettőt. A vagyonos környékbeli szász-

ságnál pedig már csak gyerekekről és nem gyermekekről lehet beszélni.

Vegyük mindezekhez, hogy a civilizáció felébreszti az egyénben a követelést, hogy jogot formáljon minden áldásainak kiélvezésére. Ezért félredob mindent, így a gyermeket is, ami ebben akadályozza. Minél civilizáltabb a nő, annál inkább igénybe vesz minden eszközt szépsége ápolására s annál inkább védi fizikumát a megpróbáltatások ellen.

Két dolgot azonban elismerek. A nép elhelyezkedését nagyban elő lehet mozdítani, ha a nagybirtokot parcellázva ott telepes községeket alakítunk. Másodsor, hogy a város munkáviszonyainak a javításával lehet esetleg emelni a születések számát, de itt egyrészt a faluról van szó, másrészt a fenti megállapítások ezt is kedvezőtlenül befolyásolják.

Az bizonyos, hogy annak a dunántúli ankétának a megállapításai igen hiányosak. Először is pontos kép kell előttünk álljon az ottani nép gazdasági viszonyairól. Azután jönne egy pontos lelkirajz. (Érdekes és szükséges volna mindezt szembeállítani az erdélyi lakosság, és pedig vidékek szerinti, úgy külső (gazdasági), mint belső (gondolkozásbeli) állapotával.) Ezek után találnók meg aztán az egykének nemcsak az okát, de esetleg a gyógyszerét is.

Jó szétnézni a világban és észrevenni, míg a Dunántul tisztán a faj fennmaradása érdekében akarja emelni a születések számát, addig más államok zsúfolt lakosság mellett is mindent elkövetnek a születési arányszám felemelésére, tagadhatatlanul imperialista okokból. Például Olaszország, amely folyton konfliktusokba keveredik, hogy egy sziget vagy gyarmat igénylése által előre gondoskodhasson népfőlöslégre exmittálásáról, a legszociálisabb intézkedésekkel igyekszik előmozdítani a népesség szaporodását. Japánt is hasonló célok vezetik.

Fontosnak tartom felhívni az e kérdéssel foglalkozók s így az általam becsült és szeretett Biró Sándor figyelmét arra, hogy az erdélyi magyarságnak van egy a dunántúli egykénél is súlyosabb problémája. A magyar intellektuelosztályokban megállt a családalapítás. Az állás, kenyér és földnélküli magyar ifjú családalapításra teljesen képtelen. Itt a gazdasági válság olyan mélyre vág, hogy következményeiben alig tudjuk felmérni.

Visszatérve kiindulási pontunkhoz, kiemelem, hogy az egykének nemcsak gazdasági, de nagyobb arányban erkölcsi, gondolkodásbeli okai vannak. Ezeket kihangsúlyozni épen olyan fontos, mint a másokat felszínre hozni.

Kese Atila.

■■■■■■■■■■

Nehéz a tiszteletes urék kátéja.

Ezzel a kijelentéssel fordul hozzám a mi nap az egyik konfirmándus tanítványom édesapja, egyik nagyon intelligens református ember. Kijelentése nem lepott meg, mert elég

gyakori ez a kiszólás, amióta a Heidelbergi Kátéból tanítjuk az ifjúságot. Még jó jelnek is lehet venni, hogy egy szülő legalább annyit tud a gyermeke vallásneveléséről, hogy az egy nehéz kátéből történtek. Bizonyára látta, amint gyermeke a káté fölé hajolva tanulta leckét, nem bizonyos, hogy előtte szidta volna a könyvet azzal a kijelentéssel: „ennek a felesleges tudományának, aminek úgy sem veszed az életben semmi hasznát, hagyj békét, nem lesz belőled pap.“ Mondom semmi rosszat nem tételezek fel az apáról. Nem is akarom mondani, hogy a Heidelbergi Káté nem nehéz könyv, hiszen nemcsak tanultam magam is, hanem tanítom is. Mi magunk is megállapítjuk, hogy nehéz dolog tanítani s még nehezebb meg is tanítani. Nekem a kijelentésből, amint utólag gondolkozni kezdettem felette, az esett rosszul, hogy az apa a „tiszteletes urék“, jelen esetben az én kátémről beszélt. Természetesen én a magam kátéjának vallom a Heidelbergi Kátét, de az fájt, hogy nem a „fiam kátéjáról“ és még kevésbé a „mi káténkről“ beszélt az édesapa.

Kifakadása mélyén az a gondolat rejlett, hogy mi, lelkipásztorok valami egészen idegen, nehéz tudományt kényszerítünk rá az ifjúságra. Nem látja világosan, hogy ennek a tudomány-nak valami különösebb jelentősége volna fia életében. Nem gondol arra, hogy ha az a káté valóban olyan nehéz, akkor ne csak azt a nehézséget lássa s ne gondoljon azonnal valami cicsó könnyítésre. Az értékes dolgok mindig nehezek (ezzel nem mondom azt, hogy minden nehéz dolog egyben értékes is), a konfirmációra való felkészülés pedig, a maga igazi lényegét tekintve, valójában nehéz dolog. Sokkal nehezebb és életbevágóan fontosabb, mint például egy érettségi vizsga. Ha a konfirmációra gondolunk, mindent, ami e kérdés körül fölmerül, úgy tekintünk, mint a saját gyermekünk mindennél fontosabb személyes ügyét s ne a lelkipásztorok okvetetlenkedő, felesleges munkáját. Ha valaki nem a saját gyermeke legfontosabb érdekét látja a konfirmáció előkészítésében és a konfirmációban, akkor miért is engedi meg, hogy gyermekeit egy nehéz káté megtanulásával hónapokon keresztül gyötörjék?

A „tiszteletes urék kátéja“ kifejezés mögött az a másik gondolat rejlett, hogy a káté nem a „mi káténk“. A mi közös református káténk. A kifejezés formájából egyszerre meg kellett éreznem, hogy az illető testvér nem vállalja velem a gyermekei nevelésének gondját. A káté-tanítás nem a mi kettőnk közös gondja, hanem csak az enyém. Jelenleg hetven szülő gyermeket tanítom arra, hogy miképpen vállalhatják magukra a szülők keresztfelkor helyettük letett fogadalmát. Valójában a szülőknek vagyok segítségökre, befejezem az általuk elkezdett vál-lásos nevelést. Sajnos, a hetvenből még csak egy volt, akivel alaposabban is szót válthattam volna gyermeke konfirmációja fölül. Ebben az

én nagyarányú elfoglaltságom és az ostrom-állapot is hibás, sem meg nem látogathattam a szülőket, sem össze nem gyűjthettem őket. De a káté-tanulásban ne csak a szülő és lelkipásztor közös ügyét lássuk, hanem az egész egyházét is. A káté a református egyház alap-okmánya, történelmileg megfogalmazott igény bejelentése a mai keresztény világban. Annak a szülőnek, aki nem ismeri, a maga és gyermekei érdekében meg kellene tanulnia.

A konfirmáció ideje közeledik, talán nem volt felesleges ezt a pár figyelmeztető sort ide írni, hogy egyik újabb betegségtünkkel ismerkedjünk meg. —ő.

Férfiszövetségi munka

Helyzetkép.

A novemberi kerületi közgyűlés elé terjesztett püspöki jelentés — férfiszövetségi munkáiról az alábbi képet adta:

„A Férfiszövetségek alapszabályát a múlt egyházkerületi közgyűlés elfogadván, azt a Kultuszminisztérium tárgyalásaim alapján 1932 február 25-én 27.966 szám alatt láttamozta és a maga részéről jóváhagyta. Ezt az alapszabályt, a szervezkedésre vonatkozó útmutatásokkal 1569—1932 szám alatt a Református Szemle március 10-iki 7-ik számában hirdettük. Ez alapon indult meg ennek a nagyfontosságú mozgalomnak szervezkedése. Nem okozott semmi meglepetést, sőt a férfi-, egyháztagok gondolkodását ismerve, egészen várható volt, hogy a kialakulás csak hosszas előkészület, fájékozta-tás és lassú kiérlelődés útján fog megindulni. Az eltelt idő alatt, mint említettem is, személyesen volt alkal-mam meggyőződni arról, és pedig nagyon felemelő módon, hogy ahol a maga feladatait meglátta, ott a férfiszövetség komoly és értékes munkába is kezdett. Voltaképpen az a helyzetkép, amely az esperesek jelentéséből kiformalódott, inkább nem remélt és örvendetes meglepetést jelent. Ezek szerint jelenleg megalakult az erdővidéki egyházmegyében hét tagozat, 393 taggal, a görgeyinyiben öt tagozat, 194 taggal, az albailiában két tagozat, 66 taggal, a hunedoariban hét tagozat, 408 taggal, a küküllőiben tíz, 315 taggal, a muráshiban huszon-hat, 660 taggal, az aiudiban öt 300 taggal, a sibiuiiban öt, 333 taggal, az orbaiban tizenegy, 339 taggal, a sepsi-ben tizenkilenc, 1248 taggal, a székiiben hat, 177 taggal, a szilágyszolnokiban hat, 283 taggal, az udvarhelyi-ben harmincnégy, 1430 taggal; összesen tizenhárom egyházmegyében 143 tagozat, 6147 taggal. Van ezen ki-vül öt egyházmegye, melyekben csak a tagozatok szá-mát jelentették, de a tagokét nem; ezek a desi 1, a kézdi 16, a cluji 2, a sjeul-inarei 1, az óromániai 1, ösz-szesen öt egyházmegye 21 tagozattal, mellyel a tagozat-ok száma 164-re emelkedett. Nem alakult egy tagozat sem a bekecsaljai egyházmegyében, a kalotaszegi egy-házmegyében sem, ez itt bizottság van kiküldve a szer-vezkedés előkészítésére. Az egyházmegyei tagozatok kö-zül eddig csak az erdővidéki, muresi, orbai, sepsi, kézdi és udvarhelyi, összesen hat alakult meg, ami sajnos kés-lelteti az egyházkerületi tagozat megalakulását, pedig ettől kell várnunk az egységes irányítás és munkapro-gramm megadását. Fődolog lenne tehát az egyházmeg-yei tagozatok megalakulása s a delegátusok kiküldése az egyházkerületi Férfiszövetség létesítésére. A helyzet így is biztató s a magam részéről, tapasztalatok alap-ján, csak azt ajánlom a vezetők figyelmébe, hogy igye-kezzenek helyileg sürgős és szükséges, konkrét, meg-fogható és kivihető feladatokat adni a férfiszövetségek-nek, melyek felkeltik a tagok érdeklődését és munká-kedvét s pozitív gyümölcsöket ígérnek, mert férfirtárs-

dalmunk olyan természetű s ezt respektálnunk is kell, hogy ilyen feladatok hiányában az általánosságokért és a szép szavakért nem hajlandó megszervezkedni. Magát, az alapvető hitbeli, lelki nevelést is ilyen konkrét feladatokban kell kiélelni s akkor bizonyára nem fog elmaradni ezen a feletle nehéz, de különösen a mai világban annyira sorsdöntő munkamezőn sem“.

A püspöki jelentésnek a férfiszövetségről szóló részét a maga egészében közöltük le, abban a meggyőződésben, hogy mindenkinek, aki komolyan foglalkozik

a férfiszövetségi munka kérdéseivel, ismernie és állandóan szemelőt tartania kell a jelentésben foglaltakat. Egyfelől azért, mert egyházi tagjainak nagyon szegényes tájékoztatást nyújtanak a férfiszövetségi szervezkedésről és munkáról, másfelől azért, mert a püspöki jelentés nemcsak a pillanatnyi helyzetről ad képet, hanem útmutatással szolgál a jövőre is. Benne van az eddigi munka kritikája és benne van a jövőre vonatkozó program.

G. L.

Bergson felfogása a vallásról.*

A „zárt“ és a „nyílt“ társadalomnak megfelelőleg Bergson a vallás két formáját különbözteti meg, u. m.: a *statikus* és a *dinamikus* vallást. Ezelőtt azonban felteszi a kérdést: „Mi a vallás eredete?“ Mindaddig, amíg az ember a saját ösztönének a foglya, ránézve haszontalan a vallás, hiszen nem egyéb ő, mint az *élet szolgálja*. Ezzel ellentétben, a vallásnak szükségesszerűleg kísélnie kell az intelligencia fejlődését. A vallás itt a természet védekező visszahatása, fék az értelem romboló és szétbontó hatása ellen, kiegyenlítő erő az értelem által kitermelt rosszal szemben. Erre nagy szükség van, mert az intelligencia az egyént elválasztja a társadalomtól s egoista céljainak megvalósítására ösztönzi. Ekkor jön létre bennünk az az érdekes jelenség, amely Bergson új könyvének legeredetibb gondolata s amit *fabulatio* nak (*fabulation inconsciente*) nevez. Mert igen nagy baj lenne az, hogy minden veszedelemtől, amit az ember az értelmével felfedez maga körül: a véletlen játékát, a legyőzetés lehetőségét, a folytonos halálveszedelmet — mindezekről megrettenve — visszalépne az élet küzdelmeitől. Ezek ellen védekezve hozza létre az élettendület az emberben a *fabuláció jelenségét*, amely ezeket a veszedelmeket semlegesíti. „Az ember titkos hatalmaktól érzi magát körülveve, minden tárgy, amely utjában felmerül, feléje néz, barátságosan, vagy fenyegetően. Így keletkeznek a mesék, a mythológiák és theologiák, egy egész új kiegészítő világ, amely kiszámíthatatlan, láthatatlan, de mindig ránknéző és velünk tördő hatékonyságával a földi erők és esélyek félelmes voltát eltörpíti és sivárságukat ellen-súlyozza. A véletlen nem véletlen többé, a titkos hatalmak erőre kapnak, egyéniséget nyernek, önálló életet kezdenek, művészet, irodalom szövedik belőlük, áldozat és szertartás iparkodik őket megnyerni, vagy megvesztegetni.“

Ezeket a gondolatokat továbbvive, Bergson megállapítja, hogy csak az ember lehet vallásos, mert csak benne van meg a *halál tudata*: az állat a pillanatnak él, mint a szent örökkévalóságnak; az állat félelem nélkül veti magát alá a halálnak, kiszenved anélkül, hogy a halálra gondolna. De mihelyt az ember tudatára ébred annak, hogy meg kell halnia, figyelmét állandóan foglalkoztatja ez a gondolat. Az embernek a haláltól való félelme, az örökkévalóságban való hit nélkül — minden munkáját para-

lizálná. Ez a hit adja meg neki az élet értelmét s az ősök kultusza által a halottakat az élőkhez csatolja. Mert mint minden vallásban, úgy a vallás eme statikus primitív formájában is, ellentétben a tudománnyal, ahol az egész vagy nem számít, vagy a mechanizmus játékszere, minden ember keresi azt a biztonságot, amely a világrendben van, egy speciálisan neki szóló üzenetet, ugyanazt, amely betölti Pascal imádságát, amelyre ő egy személyes Isten feletét hallja:

„J'ai pensé à toi dans mon agonie, j'ai versé telles gouttes de sang pour toi“. (Halálos kinomban Rád gondoltam, vérem cseppjeit ontottam érted.)

Ennél a statikus vallásnál azonban, amely csak arra való, hogy az ember érdekeit szolgálja s a környező veszedelemtől megóvja, sokkal magasabbrendű a *dinamikus* vallás. Míg a statikus vallás az embert az élethez, az egyént a társadalomhoz bilincseli, olyan történeteket mesélve neki, amilyenekkel a gyermekeket szokták elringatni — addig a dinamikus vallás biztosítja az embernek a szabadságát s Istennel közvetlen kapcsolatot teremt. A statikus vallás a zárt társadalom vallása, míg a dinamikus vallás a nyitott társadalom vallása s a mystikusok az Istennel és a teremtés szellemével kapcsolatba jutott emberek vallása lesz. S mint mikor egy igazi művész-genie zenedarabjait hallgatjuk — minden eddigi csodálkozásunk vulgárisnak tetszik — úgy a statikus vallás is elveszti jelentőségét, amikor az igazi mysticizmus megjelenik. A mysticizmus bekapcsolódik az élelenszűzbe, megtartva az irányt, amelyben eddig ez jött. A lélek átadja magát egy végtelenül hatalmasabb lénynek, mint ő maga; megszűnik a jövőre felett aggodalmaskodni s annak akaratában megnyugszik.

A nagy mystikusoknál a teremtő erőt többé sem a test, sem az ösztön, sem a szokás nem gátolhatja meg. Nagy személyiségek ezek, akik az anyag által meghúzott határokat túlszárnyalják s Isten munkáját hosszabbítják meg és folytatják ezen a földön. Bennük az élan vital átszakítja azt a folytonosan körbefolyó mozgást, amelyben az egyén és a társadalom kölcsönösen hívják életre egymást.

A magát kontemplatív szemléletben kiélő hamis mysticizmust (Plotin) az jellemzi, hogy nem sok köze van az élethez. Az igazi mysti-

* Henry Bergson: Deux sources de la Morale et de la Religion, Paris—Alcan, 1933.

kusoknál az életlendület dolgozik és teljesedik ki, ugyanaz az életlendület (élan vital), amely mindannyiunkban meg van ugyan, de amely ösztöneinkkel, fogyatékoságainkkal folytonos harcot víva — elerőtlenedik. Az igazi mystikusok tehát a nagy keresztyén mystikusok, akiknek sikerült behelyezkedniök az ős lendületbe, legyőzve a test és az ösztönök által állított minden akadályt.

Igy a tökéletesség olyan magas fokára jutnak, hogy valósággal részt vesznek Isten teremto munkájában. Ez a teremto fejlődés (évolution creatrice) tetőpontja. Egy mindenre kiterjedő nagy szeretet hatalmas energia folyama, amely Isten segítségével be akarja fejezni az emberi faj teremtoését s azzá formálja az emberiséget, ami akkor lett volna, hogy ha az ember segítsége nélkül teremtetett volna.

Az igazi nagy mystikusok előtt sohasem merül fel a hétköznapi ember legnagyobb kérdése: „Hogyan fejezze ki azt, amit száj ki nem mondhat, nyelv meg nem magyarázhat?” hiszen saját magukban érzik folyni az igazságot, amely a forrásból jön mint az eleven ható erő. „Ezt azonban egyszerű szavakkal nem lehet propagálni, mert a szeretet, mely őket emészti nem csak egyszerűen egy ember szeretete Isten iránt, hanem Isten szeretete az egész emberiség iránt.”

S az egész földön — különböző korokban és különböző népek közt élő mystikusoknak — egymástól függetlenül az a tapasztalata, hogy Isten lényege a szeretet. Dieu est amour, et il est objet d'amour; de egyúttal tárgyja is az emberek szeretetének. A Teremto szeretete alkotásai iránt, amely maga a teremto lendülete s amely a teremtoenyeket egységbe fogja mint a művész egyetlen emociója a műremeket.

A teremtoeny viszonyát is Istenhez ez a szeretet határozza meg, mert isteni csak az lehet, ami ebből a szeretetből való. Szeretet, mely a nagy mystikusokban áttöri a zárt társadalom falait, cserben hagyja a gyermekmesével elfoglalt statikus vallást s az egész emberiséget átfogó dinamikájával a Teremto Isten munkalársává szegődik. S ezek a nagy mystikusok Bergson szerint eredeti, de tökéletlen másolói és folytatói annak, amit — az Evangéliumok Krtisztusa tökéletesen elvégzett. *Farkas Jenő.*

Dr. Ravasz László dunamelléki református püspök a magyar református értelmiség számára minden szerdán a budapesti Református Theológiai Akadémiának Ráday-könyvtártermében bibliaórát tart.

PAPI PALÁSTOT

a legszebb kivitelben és legolcsóbban

DEMETER FERENCZ

ref. presbiter — szabómester állit elő.

Cluj, Strada Jorga 2. szám alatt.

IFJÚSÁGI MUNKA

Rövid bepillantás a városi iparos ifjúság életébe.

Mindenki előtt ismeretes dolog, hogy városi gyülekezeteink jövőjét legnagyobb részben az úgynevezett iparos ifjúság hordozza magában. Már magában ez a tény is arra utal, hogy az ifjúság e különálló sajátosság csoportjának élete felé fordítsuk tekintetünket városi gyülekezeteink jövőjét illetően. Emellett azonban nem szabad figyelmen kívül hagynunk a mai zürzavaros viszonyokat sem, amelyekbe iparos ifjúságunk került s amelyek a városi gyülekezetek életét komolyan veszélyeztetik. A túlzott optimizmus könnyen leegyszerűsíti azokat a veszedelmeket, amelyek ezt az ifjúságot fenyegetik, de ha valaki öntudatosan vizsgálja ennek az ifjúságnak az életét, megdöbbenve tapasztalja, hogy mennyi megoldhatatlannak látszó nehézség áll a ma vezető emberi (világiakat és egyháziakat egyformán beleértve) előtt, ha gyermekeikben és ifjaikban meg akarják menteni a jövőt.

A mai önérvényesülésért küzdő, tisztességet és becsületet lábbal tipró világban jobban meghatározzák a külső körülmények az ifjúság magatartását, mint valaha. Az élet a külsőségek síkjára tolódott át s az események egymásra torlódásában, a minden tekintetben zavaros körülmények között alig lehet szó intenzív lelki megmozdulásokról, öntudatos magunkbaterésről, vagy szellemi erők koncentrációjáról. A tömeghangulat, a közvélemény és a külső organizálódás utáni vágy a meghatározói és irányítói az életnek.

Ha ezelőtt 10–15 évvel nehéz volt kivenni az ifjúságot a világ karmaiból, ma sokkal nehezebb már ez. Új erők áramlottak be a világba és az antikrisztus egyre nagyobb teret hódít magának. Elöttünk áll egy olyan ifjúság, amely a szó legigazibb értelmében magára van hagyva. (Nem beszélünk a nagyon kevés kivételről.) Ez az ifjúság egyetlen viszonyt ismer csupán. A munkás és munkaadó viszonyát. Ez szabja meg egész életirányát, ebből a szempontból nézi a világ és a maga életét. És ebben a viszonyban nem lát mást, mint az önzés örökös hasznát és érdekhajzását. Már maga ez az egyoldalú látás képtelenné teszi helyes erkölcsi ítélettelre és komoly meggondolásokra. Ennek az eredménye az, hogy nincs benne felelősségérzet és ami a legfontosabb: nem tudja meglátni a saját bűnét. Sőt egyáltalán alig van fogalma arról, hogy mi a bűn.

Ehhez járul, hogy e viszonyhoz kötöttsége dacára ki van téve azoknak a benyomásoknak, amikkel ötleterületen találkozik utcán, moziban és sporttelepen. Itt éli le műhelyen kívüli életét. Ezeken a nyilvános helyeken előtte áll az élet a maga színes csodáival. Az az élet, ami csupa felszín, látszat, hazugság, család, szenzáció, kicsapongás, paráznaság és szenny. És azután ezekben éli ki egész életét. Ezáltal még jobban elveszíti erkölcsi ítélőképeségét; belső élete, szellemi erői elcsenevedsznek. Így jut oda, hogy nincsenek meglátásai, kérdései, problémái. Csak a külső világot látja, ami színesen, filmszerűen pereg le előtte. Célja csak az, hogy ebből a sok csillogásból és élvezetből ő is kapjon valamit s ez teljesen kielégíti.

Sem a család, sem a nemzetiségi kötelék nem jelent sokat életében. Az előbbi sok esetben egy felesleges teher, amit könnyedén vet le magáról, ha eljön az ideje, hogy szabaduljon tőle. Büszke képzelt önállóságára és közben tehetetlenül sodródik a tömeg árájával. A nemzetiség fogalma jelentésnélkülivé vált öntudatában, vagy ha van is valami jelentősége, egy nagyon kevésre csökkentette a megélhetés elsődrendű gondja, a szórakozások válogatás nélküli hajszolása és az internacionalis jelzőszavakkal dobálózó tömeghangulat.

Az egyházzal való kapcsolata — ha van is valamilyen mértékben ilyen — legjobb esetben tradicionális. Megtörténik, hogy ami az egyházban külsőség, azt ma-

H I R E I N K

gáéna vallja, de még így is kevesebb számára az egyház, mint pl. a szakszervezet, amely legalább kézzelfogható előnyöket biztosít számára. Olyasvalaminek képzeli az egyházat, amit minden veszteség nélkül ki lehetne hagyni az életből. Attól meg épen messze áll, hogy valami *gyakorlati jelentőségét* látna az életben (különösen *az ő egyéni életében*) az egyháznak.

Mégis ha valaki megpróbál belepillantani ennek az ifjúságnak a lelkébe, látni fogja, hogy — öntudatlanul bár — nagyon súlyosan érzi árvaságát és elhagyatottságát és hogy nagy reménységgel néz a vezetésre hivatottak felé, ha néhol és néha alkalom kínálkozik az életében valami egyházi, kulturális vagy társadalmi munkában való részvételre — hacsak külső szervezkedésben is.

Ez egyfelől több bizonyíték arra, hogy *elérkezett a segítség ideje*. Ha eltemetett értékeket próbálunk ebben az ifjúságban felszínre hozni, felséges lehetőségek tárulnak elénk jövőnk munkájában.

Meg kell gondolnunk, hogy jövőnk érdekében ezefelől teendők között egyik *elsőrendű kötelességünk* az ezzel a kérdéssel való komoly foglalkozás, mert benne városi iparos ifjúságunk *elvéstése* vagy *megmentése* fog eldőlni. És azt sem szabad elfelednünk, hogy Isten előtt felelősségünk tudatában kell megállanunk ma vagy holnap. Felelnünk kell, hogy alkalmas eszközök voltunk-e az Ő kezében a reánk bízottak meglátásában.

Nagy Zoltán.

Városi gyülekezeteink problémái

Lapunk mozgalmat indított a városi gyülekezeteink kérdéseinek alapos megismertetésére. Megkereste a gyülekezetek vezetését. A városi gyülekezetek nagyobb része már be is küldötte válaszáat az általunk feladott kérdésekre. Ahhoz azonban, hogy városi gyülekezeteinkről egy minden tekintetben helytálló képet tudjunk adni, még szükségünk van a többi városok adataira is. Reméljük, hogy lapunk jövő számban már megkezdhetjük a beérkezett adatok feldolgozását, mert addig mindenik gyülekezet válaszol levelünkre.

Luther szülővárosának és egyben elhatárolása helyének: Eislebennnek evangélikus szuperintendense, dr. Valentin előadást tartott Budapesten folyó évi március 9-én. „A protestáns cselekedetről, mint hitvallásról” beszélt a szuperintendens, kifejtve Luther reformációjának jelentőségét a világ képének átalakításában, a Biblia közkinccsé tételében. „Isten bányászata”-nak nagy metamorfózisában, az első felismeréstől a végső elhatárolásig és tettekig. Németországban — mondta a továbbiakban dr. Valentin — ma is istenfélő nép él és vezérei is telve vannak istenféléssel. Nézzünk csak a nagy mintákra: Hindenburgra. „Ha látni akarod Hindenburg elnököt — szokták mondani náunk — gyere el vasárnap a templomba, ott találod.” Az utolsó években a német nép a nemzeti felemelkedés egészséges útjára tért — mondta beszédének befejező során — és majd a Biblia és protestáns gondolat kapcsolatát vizsgálta meg. A népek szembenállását, ellentéteit szintén csak vallásos lelkek tudják bicsületesen és érdemtelesen kiegyenlíteni, „akik — Sombart szerint — nem annyira kapni akartak másoktól, mint inkább adni nekik.” Ezek lesznek a mai kor igazi hősei, akik szolgáltni hajlandók önzetlenül, millióknak.

Tavaszi fiukonferenciánk ez évben két csoportban és pedig Zálaun és Sighisoaran fog lefolyni április 4—7-ike között. Jelentkezéseket Nagy Béla utazó titkárhoz kell küldeni Ref. Theologia címre. — Napi ellátás díja 25 leu, részvételi díj 25 leu.

Dr Maklai Sándor református püspök folyó évi március hó 4—11 napjain a Székely-Mikó-kollégiumban püspöki vizitációt tartott. A vizsgálatok megejtése közben időt szakított arra is, hogy résztvegyen az ugyanakkor megtartott lelkesítő értekezleten és hogy az ottani hittestvéreink részére 3 előadást tartson. A férfiak részére szóló előadást: „Férfiak az egyházban” címen tartotta meg. Előadása közben kiterjeszkedett a mult református férfi jellemére. Megállapította, hogy a mult és a jelen protestáns férfitipusa között óriási a különbség. A mai protestáns férfiből hiányzik az, ami a multban olyan markánsan jellemezte. Hiányzik a református férfinek az az értékjegye, az a megkülönböztető vonás, amely pedig ráillett a mult nagy államférfiakra. Ez az oka annak, hogy ma nem lehet vezető tényező. Ennek oka kettős.

Egyik a mai református férfi liberálistusa, jobban mondva a liberálistus betegsége, az a liberálistus, amely a francia szabadságharc eszméi és a természettudomány új álláspontjából nőtt ki. A református férfi liberálistusának a forrása csak az evangélium lehet. Az ember jelene csak a hitből fakadhat.

A másik különbség az, hogy a mai református férfi közönyös és nagyon megértő minden vallással és általában mindennel szemben. Minden vallást jónak tart, ami azt jelenti, hogy egyiket sem tisztell, még a sajátját sem.

A mult református férfianak a legjellemzőbb vonása volt, hogy nyíltan vallomást tett hite mellett, könnyű volt vele elszámolni. A mai református férfit az jellemzi, hogy nem őszinte és könnyű vele elszámolni, mert gyenge és hiányzik a szociális öntudata.

A református egyház volt az, amely megértette és befogadta halártalan liberálistusánál fogva az összes reformmozgalmakat és eszméket. Ennek tulajdonítható, hogy a mai református férfi átvette az osztályharcot. Ennek is az az oka, hogy életét nem az evangéliumra építi fel. A kommunizmus és a protestantizmus szöges ellentétben állanak. A kálvinizmus nem ismer osztályharcot, helyébe a demokráciát teszi, melynek a különböző egyesületeken keresztül le kell döntenie a társadalmi osztályok közt levő választásokat. Felvázolta a református férfi lelki megújodását az evangélium által szabad lelkiismerettel és a szociális tudattal. Azért vagyunk, hogy reprodukáljuk mindazt, amit Isten fia tett és hogy kiérdemeljük azt, amit az Ő bízalma helyezett belénk.

A mai öntudatos református férfinek ki kell emelkednie a közönyösség és a nemtörődömség tömkelegéből. Tisztába kell lennie azzal, hogy ő is egy színt alkotja a magyarság egységének. A régi református jellemből, az evangéliumból kell kihajtania az új idők reformátusának. Ennek a jellemnek meg kell nyilvánulnia az ügyvédnek, orvosnak és a református iparosnak a munkájában is.

A Magyar Calvin Szövetség folyó évi március hó 1-én tartotta meg rendes választmányi ülését Budapesten. A választmányi ülés szemléltetve a református világ eseményei felett, foglalkozott a magyar kormány által Szovjetországossal közlebről megkötött egyezmény folytán beállott és beállható eseményekkel, különös tekintettel az oroszországi valóságokra.

Ezulán határozatba ment, hogy felkérjük a magyar kormányt, miként készíttessen törvényjavaslatot arról, hogy akik saját életük kioltására kísérletet tesznek, veszítsék el jogi rendelkezési szabadságukat és helyezték őket gyámság alá, továbbá hogy azt, aki valakinek hiúságát, tapasztalatlanságát kihasználva házasságot ígér és ígéretét megszegi és ezzel

vagyonit, erkölcsi romlást és lelki összeomlást idéz elő, polgári jogaitól egész életére foszsják meg. Tárgyalták továbbá, hogy a sajtótörvényt ki kell egészíteni olyan irányban, hogy az olyan sajtótermék szerzőjét, aki valamelyes bílnős elhatározást inspirál, másokat jogtalan és bűnös cselekedetekre, esetleg öngyilkosságra indít, mint felbujtót büntessék meg. Végül tárgyaltak arról is, hogy milyen eszközökkel kellene kiterjeszteni a kötelező munkaszünetet Nogypéntekre és március 15-ikére is.

Az óturdai református egyház prespiteriuma dr. Balogh Elek főgondnok javaslatára Temetkezési Önségélyző Egyesület létesítését határozta el. Az elgondolás az, hogy csak akkor kell a megállapítandó nagyon minimális haláleseti díjat fizetni a tagoknak, ha valamelyik egyesületi tag meghalt. Az így befolyt haláleseti díjból fog az egyesület az egyesületi tagok tisztességes eltemetéséről gondoskodni.

Ugyanakkor állást foglalt a szemfedőt illetőleg ma már túlzásba vitt luxus üzése ellen is. Ezért határozatba ment, hogy jövőre a most létesített Temetkezési Önségélyző Egyesület révén egységes típusú és az egyesület által házilag előállított, finom kivitelű, olcsó szemfedőket fognak forgalomba hozni.

hidelvei körzetében a református családi istentiszteletek száma napról-napra örvendetesen szaporodik.

Ugyancsak ebben a körzetben, az igen szép eredménnyel működő Diakonus-könyvesbolt, a hidelvei gyülekezetben, az állandó házról-házra járó gyülekezeti iratterjesztő munkát is beindította.

Magyarországon a Budapesten, Hódmezővásárhelyen, Miskolcon, Gyöngyösön és Karcagon élő magyar anyanyelvű és nemzetiségű görögkeletiek magyar görögkeleti püspökség felállítására és magyar anyanyelvű görögkeleti istentisztelet behozatala iránt mozgalmat indítottak.

Az **ref. egyházmegye Férfiszövetségének választmánya** febr. 20-án ülést tartott Sebesi János dr. főgondnok elnöklése alatt, Nagy Lajos esperes, a Férfiszövetség tisztviselői és 18 tagozat küldöttei jelenlétében. Bíró Sándor bevezető áhitata után számbavették az egyes tagozatok munkáját s körvonalazták a munkaprogrammot. A szövetség programjába vette a következő feladatokat: 1. Bibliakörök megszervezése. 2. A család megjavítása s a keresztény házasságok megkönyvitése. 3. A nép értelmi és lelki művelése. 4. Az anyagi jólét előmozdítása, szövetkezetek létesítése és szakismeretek terjesztése által. 5. Az iskolák támogatása és a szegény tanulók segítése. 6. Küzdelem az iszákosság, dohány, játékszenvedély, költséges lakomák, halottli tor, kalácai eszem-izsom ellen. 7. A nemzeti jellem megerősítése ruházatban, lakásban, szerszámokban. 8. Küzdelem a perlekedés ellen, községi békebiróságok szervezése. 9. Az idegenbe szakadt testvérek gondozása. 10. Együttérzés és egymásért való felelősség ápolása. — A választmány elhatározta, hogy a tavasz folyamán közgyűlést tart, amelynek tárgya lesz az igazi keresztény szellemű család helyreállításának kérdése.

A dunamelléki egyházkerület a segédlelkészek házasságát tiltó rendelkezését oda módosította, hogy megadható a segédlelkészeknek a házassági engedély azon esetben, hogyha a család arra illetékes tagja kinyilatkoztatja, hogy a megfelelő életfentartást a segédlelkész számára biztosítja és a segédlelkész fentartás nélkül aláveti magát szolgálatára nézve történő minden felsőbb hatósági rendelkezésnek.

Nem sokan tudják, hogy: **Négyszáz éve annak, miként Luther teljes bibliája elkészült és hogy az első magyar biblia fordítása (Komjáthy Benedek: Szent Pál levelei) Krakkóban megjelent;**

hogy kétszázötven éve Bél Mátyás, a nagy tudós és iskolareformátor születésének, aki a Károli-bibliából az újszövetséget szintén kiadta. (Lipscse 1717.)

száznyolcvan éve, hogy a dunántúli pietista irodalom terméke Bány György, Bány János és Sartorius

Szabó János magyarázatos újtestamentuma kikerült sajtó alól;

hogy 1834 februárjában, tehát száz évvel ezelőtt halt meg Berlinben Friedrich Daniel Schleiermacher német protestáns teológus, a modern protestáns teológia úttörője. Schleiermacher 1786-ban született Boroszlóban és előbb Landsbergben, később Berlinben lett lelkész. Angol egyházi beszédeket fordított németre, jóbarátja volt Friedrich Schlegelnek és munkatársa a Schlegel által szerkesztett Athenaeumnak. Teológiai munkái jelentek meg, majd lefordította és kommentárokkal látta el Plato munkáit. Már életében megjelent egyházi beszédeinek gyűjteménye. 1804-ben teológiai és filozófiát egyetemi tanár lett Hallében, három évvel később visszatért Berlinbe és ott kiadta *Die Weihnachtsfeier, ein Gespräch* című művét, amelyben Németországnak a francia fegyverek győzelme miatti szánalmas állapotával foglalkozik. 1810-ben a berlini egyetem tanára, egy évvel később a berlini tudományos akadémia tagja lett.

Rómában folyó évi február hó 13-án nyílt meg a második nagy nemzetközi egyházművészeti kiállítás. Ilyet a háború óta rendszeresen csak Olaszországban rendeznek.

Az amerikai református egyházak között örvendetes mozgalom van kialakulóban. Felvetették a magyar református egyházak szövetségének a gondolatát, amelyben érintetlenül maradna valamennyi egyház szervezeti formája, de keresnék az együttműködés újabb lehetőségeit, egymás kölcsönös megbecsülésével és kiküszöbölnek az eddig felmerült nézeteltéréseket.

A most megjelent statisztika szerint az elmúlt évben 115 millió lejt adtak ki dohányra, míg a város alkoholfogyasztása 40 milliót tett ki. Csak a cigarettapapírra kiadtunk 167.000 lejt. Mindezzel szemben a kenyérre egyszázmilliót adtunk ki.

Vargha Béla nyugalmazott református lelkész 138 székely falu monografiáját állította össze. Az évek hosszú sora alatt összegyűjtött nagyszerű és értékes adatokat most sajtó alá rendezi és így rövidesen könyv alakban fog megjelenni ez az értékes munka.

A zsidók statisztikája a következő létszámot tünteti fel. Európában 10,121.000, Amerikában 4,685.000, Ázsiában 745.000, Afrikában 457.000. Összesen 16,008.000 zsidó él az egész világon.

A párisi pán-afrikai kongresszuson előadást tartott egy néger professzor, melyben kifütyölte a modern kultúrát. Többek között ezeket mondta: „Európa és Amerika ki vannak merülve szellemileg s hamarosan ki fognak merülni fizikailag is. Kétségtelenül hatalmas technikájuk van, egymást érik a különböző rekordok. Kultúra tekintetében azonban csupán csak örökösök. A fehér faj utánozni kezd bennünket, a mi táncainkat és zenéinket vette át és ez fog történni hamarosan költészetünkkel és filozófiánkkal is. Bálványuk a sport. Mi megvetett négerek nem tartjuk hozzáink méltónak, hogy kar és lábizmokat bálványozzunk.”

Oroszországban Malatov népbiztos feleségét a legnagyobb orosz kitüntetéssel, a Lenin érdemkereszttel tüntették ki, mert az az állami üzem, melyet Malatov neje vezet, olyan kozmetikai, pipere és kendőző cikkeket gyártott, amelyek a legfinomabb francia gyártmányokkal is felveszik a versenyt.

Budapesten folyó évi február hó 21-én tartotta meg a Kisfaludy Irodalmi Társaság 87-ik ünnepélyes közgyűlést. Az ünnepi közgyűlést követő közös lakomán a serleg beszédet dr. Ravasz László református püspök tartotta.

— Vannak művészköltészek — mondotta többek között a püspök — amelyek tárgyuknál vagy méretüknél fogva túlnőnek az őket szülő életdarabon s magukba szívják szerzőjük egész életét és egész világát. Ilyen mű. Az ember tragédiája is, mely egészen fölcsúvta a szerzőt. Az ember tragédiája katedrális költemény: világnézeti költemény. A legújabb filozófia nyelvén egzisztenciális költeménynek nevezhetnők, mert minden kérdések gyökérvizsgálását állítja elénk: mi a lét értelme, értéke, célja? Nem győzöm eléggé hangsúlyozni, hogy az első három szln nemcsak keret és külső építmény. A tragédiának gyökere itt van elásva, a koncepció acélvázra ide vezető le az egész alkotmány súlyrendszerét. Az ember a

mindenség csúcsa, az istenség szemefénye az a csattanó, amiért a világ megszületett. Az emberkérdés így lesz a kérdésévé.

— Erre a nagy kérdésre nem Ádám és Éva felel. Két egymásnak ellentmondó felelet hangzik el: egy nem és egy igen. A nemnek és igének ezt a sarkias feszültséget Adám végigéli az emberiség történetében s ez a tragédia belső dinamikája. A két válasz közül az elsőt Lucifer adja. Az ő válasza az, hogy nem érdemes élni. A luciferi célt úgy véli elérni, hogy megmutatja az embernek az életet, mint fokozatos kiábrándulások útját, amely a végső kétségbeesésbe visz. De érezzük azt, hogy ez a felelet nem az igazi, ez a Luciferé és hazugságon alapszik: egy olyan világlátáson, amely a valóság látogatásával bír ugyan, de mégsem valóság. A történeti színek között van egy elhallgatott történelem, amely minden percben kiengesztelné a keserű valóságot, de nem juthat szóhoz, éppen azért, mert Lucifer a nagy film rendezője. De éppen azért, mert nincs jelenetve: tanúsága, igazsága, ígérete lassan szűródik le Adám szívében és egyre inkább gyűl az öntudat alatt valami balzsamos ellenmérég, drága orvosság, amely majd egy megváltó Igében fog kicsordulni. Ez a megváltó Ige a bizalom, a kegyelem. Nem más világ, nem más történelem, nem más Adám s nem más embersors az, amit ígér a bizalom és kegyelem ura, csak más minőségű, más látású, más világerzésű és más értelmű sors. A kiábrándulás költeménye így lesz a bizalom költeménye, a rettentő álmok sötét felhői felett kitündöklőnek a hit vizidínak fehér hegycsúcsai s ha igazán érezzük, hogy Lucifer elbukott, egész lényünk azt harangozza, hogy Adám megvan mentve és az Úr győzött.

A zsidómissziói állomások közül a berlini, kölni és a rigai megszűnt, a koroszlói megszűnése is kűszöbön van.

A német protestáns lelkészek száma 18.000. Ezek közül 600-an (3 százalék) zsidó származásúak.

A camredegi egyetem történelem tanára összeállította azoknak a háborúknak a lajstromát, amelyeket Európa vezetői nemzetei az elmúlt időkben vívtak. A lajstrom szerint Franciaország volt a legharciasabb. A sorrend a következő: Franciaország 185, Anglia 176, Oroszország 151, Ausztria 131, Spanyolország 75, Olaszország 32, Németország 24 és Hollandia 23 esetben viselt háborút. Megállapította azt is, hogy az 1914--18-as világháború pusztításai nyolcszor oly súlyosak voltak, mint a többi 901 háború együttvéve.

Jugoszláviában most tették közzé a felekezetek és vallások népszámlálásának eredményét. E statisztika szerint huszféle vallásfelekezet létezését állapították meg. Legtöbben vannak a görögkeletiek, akiknek a száma 6.785.000. A katolikusok száma 5.262.000, míg a protestánsok száma csak 98.885.

A Székely Mikó-kollégium szépen sikerült ünnepély keretében emlékezett meg folyó évi január hó 21-én a zsolnárok magyar nyelven való megszólaltatójáról: Szenczi Molnár Albertől, halálának 300 éves évfordulója alkalmából.

Dániában csak 6000 zsidó van, kik között két laikus (nem lelkész) munkás dolgozik: egy férfi titkár és egy hölgy. Ezenkívül alkalmaztak egy lelkészt is, aki Lembergben munkálkodik. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a zsidók szívesen veszik az ígét, de a megterés ritka.

A Református Keresztyén Ifjúsági Egyesületek Szövetsége és a Magyar Református Diákok Soli Deo Glória Szövetsége közös pályázatot hirdettek egy „Református Ifjúsági Induló” szövegére.

A svájci református franciák templomi énekeskönyvük megújításán munkálkodnak. Irányelveiben és anyagában a munkálat kelően elő is van készítve. Ők megújították énekeskönyvüket már 1866-ban, aztán 1899-ben, de a legutóbbi újabb 33 év alatt már megint érzik a revízió szükségét.

A magyarországi evangélikus egyetemes egyház, a közelmúltban megtartott közgyűlés határozata alapján, pályázatot hirdet „Luther Ein feste Burg ist unser Gott” kezdetű diadalénekének, a reformáció himnuszának költői értékű és egyszersmind a zenei következményeket kielégítő, énekelhető fordítására. A pályá-

dij háromszáz pengő. (9000 lei.) A pályamunkák 1934 augusztus 31-ig adandók be. (Budapest, Üllői-ut 24. sz.)

Egy csikágói zsidó lap érdekes szempontból ítéli meg a német antiszemitizmust. Többek között ezeket írja: A Náci-uralom a keresztyénségnek a zsidók megnyerése érdekében kifejtett 900 éves munkáját tette tönkre. Nagy megrázkodást okozhat — írja a lap — a keresztyén missziók részére mindenhol; látni a munka szomorú letörését éppen ott, ahol eddig a legsikeresebb zsidó-misszió folyt. — Mi hisszük, hogy nem így áll a dolog. Isten munkáját ember meg nem akadályozhatja.

Az orosz cár esküvője alkalmából a Brit és Külföldi Bibliatársulattól egy díszes kötésű értékes Bibliát kapott ajándékba. A cár halála után a Biblia a szövet kezébe került, akik azt most eladták. A vevője visszaajándékozta a bibliatársaságnak.

Budapesten a Szilágyi Erzsébet Erdélyi Nőegylet és a Székely Hadosztály Egyesület folyó évi január hó 4-én Körösi Csoma Sándor emlékünnepelet rendezett, amelyen dr. Baktay Ervin, a kiváló utazó vetített képek kíséretében számolt be, a nagy Kutató nyomdokán haladó utjáról.

Pestmegye 12 városában és 17 járásában az elmúlt évben 115 ponyvaregényt koboztak el. A különféle ravasz trükkökkel dolgozó ponyvairodalom terjesztése ellen a közigazgatási hatóságok az egész vonalon felvették a harcot és tovább folyik azok elkobzása.

A történelmi nevezetességű pekingi Budhatemplomban 108 napig tartó imádkozás kezdődött a világbékéért. Száznolc mongol láma gyűlt össze Pekingben s miután a főpapi tanács megállapította, hogy ebben az évben borzalmas háború várható, amely a legjobban Kinát sújtja majd, kimondták, hogy a száznyolc láma száznyolc napon át könyörögni fog Budhához, hogy mentse meg a világot a mindennél szörnyűbb háborútól. Mindegyik láma teljes huszonnégy óra hosszat imádkozik szünet nélkül s amikor abbahagyja, felváltja őt egy másik láma.

Statisztika jelent meg az egész világon élő összes keresztyének és katolikusok földrészek szerinti megoszlásáról. E szerint Európában 201,855,900 katolikus él. (A világon élő összes katolikusok 43 százaléka.) Az európai kontinensen azonkívül 234,529,575 nemkatolikus keresztyén él és 31,340.000 nemkeresztyén hitű. Észak-Amerikában a katolikusok 52,5 millió, a nemkatolikus keresztyének száma 85,5 millió és a nemkeresztyének száma 21 millió. Dél-Amerikában 73 millió katolikkal szemben mindössze félmillió nemkatolikus keresztyén él és másfélmillió nemkeresztyén. Afrikában a katolikusok száma 5,3 millió, a nemkatolikus keresztyének száma 9 millió és nemkeresztyén hitűek száma 125 millió. Ázsiában 17 millió katolikus él, 9,4 millió nemkatolikus és 970 millió nemkeresztyén. A világ lakosságának valálásonkénti megoszlása a következő: katolikusok 19 százalék, Konfuce hívei 16 százalék, mohamedánok 13 százalék, hinduk 12,1 százalék, buddhisták 10,8 százalék, protestánsok 8,0 százalék, szektmatikusok 7,1 százalék, annamíták 6,6 százalék, felekezetenkívüliek 4,1 százalék, zsidók 0,9 százalék.

Az angol Harrogate városának nyilvános könyvtára értékes ajándékot kapott a V. Isk. Szövetség elnökétől, Ogden J. R.-tól. Tizennégy könyv ez, amit 4250 évvel ezelőtől téglára irtak. Azonkívül egy rakás téglalap, amelyen szerződések vannak Nakubodonozor királytól, ennek apjától, fiától és unokájától. Mikor Langdon István dr. ásatásokat végzett Mezopotámiában, egy helyiségre jutott, mely valamikor könyvtáruul szolgált és ahol 200.000 ily ékirésos könyvet talált. Harrogateba sürgőnyözött Ogdennek és tőle teherautót kért, hogy e könyveket elszállíthassa. Ment a válasz: Vegye meg Bagdadban, megfizetem. Így jutott Ogden abba a helyzetbe, hogy ily értékes ajándékkal gazdagíthatta városának könyvtárát.

Szerkesztésért felelős: DR. TAVASZY SÁNDOR.